

Waar grond mensen verbindt

Geschiedenis van het familielandgoed Anderstein 1905 - 2005

Maarsbergen, 28 augustus 2005

VOORWOORD

Nu het landgoed Anderstein dit jaar zijn eeuwfeest viert als thuisbasis van de familie Van Beuningen, worden ter gelegenheid daarvan in dit boekwerk de wederwaardigheden van huis en bewoners vastgelegd voor de toekomst.

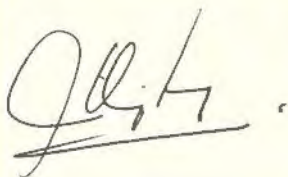
Honderd jaar geleden, toen de eerste Van Beuningens er over dachten zich in Maarsbergen te gaan vestigen, was er sprake van een reeds lang bestaande boerenhofstede in een fraai kleinschalig landschap met een huis dat in 1852 nieuw was gebouwd en de naam Anderstein kreeg. De ondernemingszin van de Van Beuningens kon in Maarsbergen tot zijn recht komen en leidde in de vroege perioden tot een belangrijk boerenbedrijf, een kaashandel en later tot een grote melkveehouderij.

Gevoel voor wijzigingen in de maatschappelijke ontwikkelingen bracht de familie ertoe in de tachtiger jaren van de vorige eeuw een heel andere weg in te slaan. Dit leidde tot de aanleg van de golfbaan en tevens tot veel aandacht voor natuurontwikkeling.

Behalve de zorg voor het familiebedrijf was er van meet af aan ook belangstelling van de Van Beuningens voor de publieke zaak. De heer C.S. van Beuningen was vele jaren raadslid en wethouder van de gemeente Maarn en later maakte ook zijn zoon de heer H.A. van Beuningen jaren deel uit van het gemeentebestuur. Jongere leden van de familie zetten deze traditie nog steeds voort.

Als toenmalig burgemeester van Maarn heb ik de latere fase in de ontwikkeling van Anderstein van dichtbij kunnen volgen. Het is dan ook met veel plezier dat ik ter introductie van dit boek een voorwoord schrijf. Ik ben er zeker van dat het voor de huidige, maar ook voor de toekomstige generaties een waardevol lees- en naslagwerk zal zijn.

[5]

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'A.D. de Stigter-Huising', with a horizontal line underneath.

A.D. de Stigter-Huising, oud-burgemeester van Maarn

ar. Ze
hebben
aren
heeft
dah
a, die
ddank
b. steeds
b. My
indels.
hebaan
huwlyk
234
Deyn.
fleen
ar.
arrou,
de

getrouwd met mijn schoonzuster Schoon
oud 30 jaar. Ze zijn ongeveer negen jaar
en hebben twee kinderen, een meisje
jaar of zes en een jongen van een maand.
Mijn broer is shef van de afd. Prok
st kolen zaak, en woont aldaar in
straat.

6. Mijn broer Harry, oud 34 jaar,
met mijn schoonzuster Echouwer,
raad nu een beelje, 31 jaar. Dit is de b
je kent. Ze zijn ongeveer 7 jaar getrouwd
in het gelukkig bezit van een tweeling
jongen en een meisje, zoowel 4 jaar
Mijn broer heeft een groote boerderij
te Terk - aver aak bij Tiel.
4. Mijn broer Jaak, oud 32 jaar, get
met mijn schoonzuster Harteveldt, ou
23 jaar. Ze zijn ongeveer 3 jaar getrouwd
een allerliefst jongen. Mijn broer is

INHOUD

11	Anderstein in de aanbidding
17	Stamvader Van Beuningen
21	Aankoop en uitbreiding
28	De nieuwe 'Heer van Anderstein'
35	In vuur en vlam
43	Werken aan een modelbedrijf
51	Gekoesterd leven
61	De Eerste Wereldoorlog
66	Herstel en crisis
75	De Tweede Wereldoorlog
85	Hein, Cock en de kinderen
97	Wederopbouw met beperkingen
105	Samenwerking en afscheid
111	De kaashandel
119	Op een tweesprong
127	De jacht op Anderstein
137	Vernieuwend ondernemen
147	Een landgoed met toekomst
157	Stamboom

ALGEMEENE OMSCHRIJVING.

et geheel tiendvrije Landgoed „**Anderstein**”, bestaand
 Heerenhuis, waarachter stalling voor dertig stuks hoorn
 Koetshuis, waarin ruimte voor vijf rijtuigen met annex
 nkamer, daarboven koetsiers- en palfrenierswoning e
 elder, onmiddellijk achter het koetshuis stelling vo

Anderstein in de aanbidding

Anderstein, rond 1905.

(vorige pagina)

Het landgoed in de

richting van de molen

De Liefde.

Op maandag 19 januari 1903 vond voor de kleine Maarsbergse gemeenschap van ongeveer 400 zielen een niet-alledaagse gebeurtenis plaats: de openbare verkoping bij opbod en afslag van het landgoed "Anderstein". Door een zware hypotheeklast en voortgaande verwaarlozing van het landgoed - de eigenaar had meer belangstelling voor zijn renpaarden - was een rendabele exploitatie steeds moeilijker geworden totdat verkoop onvermijdelijk werd.

De belangrijke positie van Anderstein binnen Maarsbergen valt op te maken uit de algemene omschrijving in de verkoopprospectus. Het grootste perceel van het landgoed, aan de straatweg van Maarsbergen naar Woudenberg, omvat: 'Heerenhuis, waarachter stalling voor dertig stuks hoornvee, Koetshuis, waarin ruimte voor vijf rijtuigen met annexe tuigenkamer, daarboven koetsiers- en palfrenierswoning en hooizolder, onmiddellijk achter het koetshuis stalling voor zes luxepaarden en daarachter stalling voor zes werkpaarden, steenen schuur met gemetselde varkenshokken en buitenloop, verder kaas- en botermakerij, wagenschuur en bergplaatsen voor landbouw- en tuingereedschappen, drie vijfroeds hooibergen, tuinmanswoning, schuur, boerderij met stalling voor acht stuks hoornvee en paardenstal en daarachter staanden schuurberg, moestuin met gemetselde broeibakken en perspomp, renbaan in aanleg, boomgaard, badhuisje met vijver, dennenbosschen, lanen met opgaande bomen, eiken hakhout, bouw- en weilanden benevens heigronde.'

Beschrijving en Condiitiën
DER
OPENBARE VERKOOPING
VAN HET
geheel tiendvrije Landgoed
„A n d e r s t e i n”,
gelegen aan den straatweg van
MAARSBERGEN naar WOUDEMBERG,
in de Gemeenten **MAARN** en **WOUDEMBERG,**
met eene totale oppervlakte van
103 Hectaren 75 Aren 48 Centiaren,

ten overstaan van de Notarissen:

J. C. G. POLLONES en **J. P. SMITS,**

in het Verkooplokaal

„F R A S C A T I”

te **Amsterdam, O. Z. Voorburgwal Nr. 304,**

op **Maandag 19 Januari 1903,**

des voormiddags ten 11 uur,

bij **opbod** en **afslag** en

op **Maandag 26 Januari 1903,**

des voormiddags ten 11 uur,

bij **eindcombinatie** in **afslag**

door de Makelaars:

JAN BEETZ,

Z. DEENIK,

J. DRAIJER Hzn.,

J. J. F. F. MÜLLER,

W. C. DEENIK,

J. BLAAUBOER Jbzn.,

H. J. J. N. L. SIEGMUND,

H. CROUWEL Jr.,

D. R. NIENABER,

C. DE VLAMING Jr.,

D. BLAAUBOER Jzn.,

W. J. DRAIJER Johzn.,

J. H. VAN DEN ANDEL Jr. en

O. A. J. RICHELLE.

Behalve het hoofdperceel zijn er nog zes andere percelen binnen de gemeentes Maarn en Woudenberg die tot het landgoed behoren: bouwland, heigronde met renbaan, heide, dennenbos, weiland, hakhout en nog een boerderij met veestal, paardenstal en schuurberg. De totale oppervlakte beslaat ruim 103 hectare. Slechts 15 hectare daarvan is bouw- en weiland.

Het landgoed dat later de naam Anderstein zal krijgen, behoorde tot 1656 aan de Proostdij-Huize Maarsbergen, daarna aan de heer van Kasteel Maarsbergen. Bekend is dat er in 1717 een hofstede stond, het "Uilegat", op de rand van een zandduin, met 35 hectare bouwland en 12 hectare weiland. In 1814 komt de hofstede in bezit van de eigenaar van Huize Geerestein in Woudenberg, sinds 1834 jonkheer Hendrik Daniël Hooft van Woudenberg, Geerestein en Groenewoude. Het Uilegat wordt in 1852 gesloopt. Ongeveer tweehonderd meter ten oosten van de afgebroken hoeve, aan de Woudenbergseweg - toen Maathweg of Maathsteeg geheten - laat de oude jonkheer van Geerestein voor zijn jongste zoon Maurits Wijnand Hendrik een ander "stein" bouwen, dat ook inderdaad de naam "Anderstein" krijgt. Na het overlijden van zijn vader koopt jonkheer Maurits in 1881 de erfdelen van zijn drie ongetrouwde zusters die op Geerestein zijn achtergebleven. Waarschijnlijk slaat op deze drie jonkvrouwen - door iedereen "de freules" genoemd - het rijmpje dat in Maarsbergen de ronde deed: 'De meiden van het Uilengat hebben later centen zat.'

De plaats waar tot 1852
de hofstede het Uilegal
heeft gestaan, 1937.

In de daaropvolgende jaren breidt hun broer het landgoed Anderstein verscheidene keren uit door aankoop van belendende percelen. Een laatste stuk grond neemt hij in 1887 over van jonkheer Mr Karel Antonie Godin de Beaufort. In 1893, inmiddels zonder beroep en wonend in Engeland, verkoopt jonkheer Maurits Hooft het gehele landgoed voor f 30.000,- aan Frederik Insinger, grondeigenaar te Baarn. Deze op zijn beurt voegt er in 1899 een perceel aan toe: een boerenbehuizing met wei- en bouwland. Eveneens in 1899 vermeerderd hij de waarde van het landgoed door afkoop van tiendrecht, 'het recht van heffing van koorn-, krijtende-, hennip- en tabakstienden' op een deel van zijn bezit. (De krijtende tiende is een heffing op krijtend, d.w.z. blatend jongvee.) In 1901 ten slotte breidt Insinger het landgoed nogmaals uit met een perceel ter waarde van f 2.450,-.

In deze omvang wordt het landgoed Anderstein het object van de openbare verkoping. Geboden en afgeslagen wordt er inderdaad op maandag 19 januari 1903 in het Verkooplokaal Frascati aan de O.Z. Voorburgwal te Amsterdam. Tot een gunning van het gehele landgoed of van een combinatie van percelen komt het echter niet. Direct na de veiling meldt de oudste zoon van Hendrik Adriaan van Beuningen, koopman te Utrecht, zich bij een van de betrokken makelaars met de mededeling dat zijn vader geïnteresseerd is in onderhandse aankoop van het landgoed. Dat is het moment waarop de familie Van Beuningen haar entree maakt in de geschiedenis van Anderstein.

Hectaren 14 Aren 60 Centiaren,
t gedeelte van het perceel kadastraal bekend
Maarn, Sectie B, nummer 328, dat gelegen is
van eene denkbeeldige lijn getrokken in het
van de noordelijke grenslijn van het perceel
Maarn, Sectie B, nummer 332.

eningen

f

PERCEEL IV.

sch en hakhout, gelegen naast de perceelen I en III,
bekend Gemeente
330 en 331, ter ge
Hectaren 28 A
t gedeelte van he
Maarn, Sectie B,
van de bij perce

eningen

binatie: Perceelen III en IV, ter gezamenlijke

Hectaren 23 Aren 60 Centiaren.

binatie: Perceelen I tot en met IV ter
e grootte van

Hectaren 34 Aren 20 Centiaren.

PERCEEL V.

met Stalling voor acht stuks hoornvee, met
en daarachter staanden schuurberg, moestuin,

Stamvader Van Beuningen

Hendrik Adriaan, als
pater familias tussen
zijn kinderen en
aangetroouwde kinderen,
nieuwjaarsdag 1903.
Uit het dagboek
van Willy.

Het verhaal van de Van Beuningens op Anderstein begint bij de stamvader van de familie. Hoewel de bewezen afstamming van de familie Van Beuningen teruggaat tot Jan van Beuningen (geboren in 1635) en de vermoedelijke afstamming tot Geurt Jansz. van Beuningen (rond 1500), wordt de titel stamvader door de tegenwoordige familie uitsluitend toegekend aan Hendrik Adriaan die pas in 1841 ter wereld kwam. Enerzijds hangt deze kwalificatie samen met het ontbreken van nageslacht met de naam Van Beuningen anders dan uit het huwelijk van Hendrik Adriaan en Annie Lavinia Brain. Anderzijds heeft de toekenning van het stamvaderschap aan Hendrik Adriaan ongetwijfeld te maken met de persoonlijkheid en prestaties van deze uitzonderlijke man. Een evenwichtig verslag van zijn leven krijgt onwillekeurig, maar niet ten onrechte, hagiografische trekjes.

[17]

Illustratief is de houding van zijn kinderen. Bij wel alle tien strijden bewondering en verknochtheid om de voorrang. Bij sommigen is zelfs verering een niet te zwaar aangezette aanduiding. De oudste zoon Willy, bijvoorbeeld, ondergaat nog jarenlang de sterfdag van zijn vader met zoveel verdriet alsof deze, bij wijze van spreken, pas gisteren is gestorven. Bij de jongste dochter Hilda is het niet gewaagd te veronderstellen dat haar vaderbeeld een zware hypotheek heeft gelegd op mannen om haar te kunnen bekoren. En zelfs George van Beuningen, de bekende ondernemer en schilderijenverzamelaar uit Rotterdam, wiens echte bewondering bijna uitsluitend beperkt blijft tot grote schilders en musici, heeft beslist een

ereplaats ingeruimd voor zijn vader in dat selecte gezelschap van door hem bewonderde en hooggewaardeerde grootheden.

Daar heeft Hendrik Adriaan het ook naar gemaakt. Als zoon van een predikant uit Ameide maakt hij een bliksem-carrière in het zich snel uitbreidende spoorwegwezen. Na drie jaar voortgezet onderwijs begint hij in 1858 zijn loopbaan als volontair bij de Nederlandsche Rijnspoorwegmaatschappij in Amsterdam. In 1873 wordt hij chef van het goederenvervoer bij de Nederlandsche Centraalspoorweg Maatschappij in Utrecht. Hij is dan pas 32 jaar oud. Als bijverdienste kan hij in die functie voor eigen rekening steenkool uit het Roergebied importeren om in Nederland te verkopen. Begin 1883 neemt hij ontslag. Hij gaat zich nu volledig toeleggen op zijn eigen groothandel in steenkool. Het bedrijf groeit snel uit tot een van de grootste van het land. Om de onderlinge concurrentie in te perken (en dus het profijt van de handel te vergroten), bundelen acht handelaren in 1896 hun activiteiten in de Steenkolen Handelsvereniging. Hendrik Adriaan is één van hen en hij wordt de eerste Generaal-Directeur van dit conglomeraat.

Rijk en gerespecteerd is hij dan al vele jaren en op basis daarvan zet hij zich met grote energie in voor de publieke zaak in de meest uiteenlopende vormen: als lid van de Tweede Kamer, van de Provinciale Staten, van de Gemeenteraad, als voorzitter van het Kinderziekenhuis, van de Industrie- en Huishoudschool, van de Vereniging voor Volksbaden, van de Nederlandsche Pensioenvereniging voor Handwerkslieden, etc. etc. Het dubbele 'et cetera' is in dit verband zowel toepasselijk als onvermijdelijk. Na zijn overlijden meldt het Utrechtsch Dagblad: 'Ongelofelijk groot is het aantal

verenigingen en instellingen van allerlei aard waarvan de heer van Beuningen hetzij oprichter, hetzij bestuurslid was. Er is een tijd geweest dat hij zitting had in 67 besturen van verenigingen in stad en land. Bijna geen stichting op min of meer philanthropische grondslag of de heer van Beuningen behoorde tot haar krachtigste steunpilaren.' Ook op de kleintjes lette hij, zoals blijkt uit zijn lidmaatschap van de "Commissie tot uitdeling van Sint Nicolaasgebak aan kinderen van Minvermogenden op 5 December". Het schijnt dat hij daarbij zelf als Sinterklaas is opgetreden. Die rol past hem overigens als geen ander. Want een gemoedelijk maar gezaghebbend optreden en een gemakkelijk te openen portemonnee voor goede doelen zijn voor Hendrik Adriaan van Beuningen niet minder kenmerkend dan zijn onuitputtelijke dadendrang.

Bij deze nimmer ophoudende activiteiten buitenshuis valt het voor een buitenstaander moeilijk aan te nemen dat zijn gezinsleden zich niet tekort gedaan voelen. Niets wijst daar echter op. Het huwelijk met Annie Lavinia blijft onverminderd gelukkig en de kinderen blijven hun vader - en hun moeder - op handen dragen. Vooral bij de jongens zal ook het besef meetellen dat hij zich met diezelfde dadendrang weloverwogen en met wijsheid inzet voor hun toekomst. Op een gespreid bedje hoeven zij bij hem niet te rekenen. Maar hij heeft hen, rekening houdend met hun talenten en karakters, wel op een stevig spoor gezet waarop zij door eigen initiatief en inspanning een goed bestaan kunnen opbouwen voor zichzelf en hun toekomstige gezinnen. In dit verband is dan ook Hendrik Adriaans belangstelling ontstaan voor Anderstein, gelegen op de grens van de Utrechtse Heuvelrug en de Gelderse Vallei.

Wk. 23/2 '03.

Beste Paan, Heer van Anderstein.

met veel moeite en haast ik te denken,
door je gewenschte landgoed
me Charing. Ch. adas. Groot. Club
Amsterdam, zal je gelieve eens spreken,
en verzocht je op Anderstein te komen
3 of 4 maant a. v., of 3 en 4 maant. Over-
leg eerst met Papa, en laat hem
hem weten. Hoop je veel plezier van al.
sult hebben.

Willie

Wag 24/2 '03
N1

Beste Papa

was erg gelukkig met uw briefkaart. wel be-
dankt voor al de moeite, die u genomen heeft.
Hoop later als kundig man, Anderstein tot
bloeit te brengen. Moet nu naar school.
wel bedankt
Uw liefst.

W

Aankoop en uitbreiding

Met het oog op de toekomst van zijn zoon Coen is Hendrik Adriaan zich vanaf medio 1902 gaan oriënteren op mogelijkheden een landbouw- en boerenbedrijf voor hem te kopen. Hij vraagt de directeur van de Nederlandsche Heidemaatschappij voor hem uit te kijken naar een geschikte hoeve. Vanwege de aangekondigde openbare verkoping van Anderstein laat hij begin januari 1903 de Heidemaatschappij een taxatie verrichten van het landgoed. De geschatte waarde van de gronden bedraagt ruim f 31.500,-, de waarde van de gebouwen f 6.500,-. In totaal dus ruim f 38.000,-. In opdracht van Papa gaat zoon Willy naar de openbare verkoping. Het is evenwel niet zeker of hij inderdaad een bod heeft uitgebracht. Wel bekend is dat hij direct na afloop van de veiling de make- laar van de interesse van zijn vader op de hoogte stelt. Aan de eigenaar suggereert Willy een bedrag van f 40.000,- bij onderhandse aankoop. Mogelijk is dit de reden dat de gunning wordt opgehouden. Willy voert de onderhandelingen rechtstreeks met de eigenaar. Op 23 februari stemmen beide partijen in met een koopsom van f 42.500,-*. De gretigheid van Coen en de gulhartigheid van Hendrik Adriaan hebben zeker meegespeeld in de totstandkoming van dit bedrag. Insiders uit de omgeving noemen de prijs veel te hoog. Ze betwijfelen zelfs of het landgoed überhaupt wel lonend is te exploiteren. De overdracht vindt plaats op 23 maart 1903. Vanaf deze dag is Anderstein Van Beuningens bezit.

[21]

*Op basis van de consumentenprijsindex van het CBS zou de koopsom in 2003 ruim € 500.000 bedragen. In verhouding tot de loonkosten per uur op een landbouwbedrijf in 1903 (€ 0,045) en in 2003 (€ 18) zou het bedrag in 2003 uitkomen op € 7,7 miljoen.

Omdat Coen nog aan de Rijks Hoogere School van Wageningen studeert, komt de zorg voor Anderstein voorlopig bijna volledig op de schouders van Hendrik Adriaan zelf. Hij stelt de eerste tuinbaas aan, Reijer Aalten uit Noordwijk. Ook de andere werklieden komen bij hem solliciteren en hij geeft opdrachten aan aannemers, loodgieters en schilders. Praktische assistentie voor het landbouw- en boerenbedrijf krijgt hij van Dick Hasselman uit Zoelen, de echtgenoot van zijn dochter Katy en zelf afgestudeerd in Wageningen. Hoewel Dick zijn eigen bedrijf heeft (gedeeltelijk gefinancierd door Hendrik Adriaan), is zijn hulp ruimhartig en competent. Tegelijk echter verwacht Hendrik Adriaan van hem dat hij op dezelfde manier zal bijspringen op het landgoed Thedingsweerd in de gemeenten Avezathen en Drumpt bij Tiel. In januari 1903 heeft Hendrik Adriaan Thedingsweerd voor f 125.000,- gekocht voor zijn zoon Harry, met als opleveringsdatum 1 mei 1904. Blijkbaar veronderstelt de schoonvader bij Dick evenveel energie en daadkracht als bij zichzelf.

De competentie en daadkracht van iemand met gezag zijn op Anderstein beslist noodzakelijk geweest. Expliciet staat het nergens vermeld, maar ondanks het gedetailleerde taxatierapport van de Heidemaatschappij moet de toestand waarin het landgoed verkeert bij nadere kennisnaking toch wel zijn tegengevallen. 'Verwaarloosde, uitgeputte toestand', 'onvoldoende bemesting', 'onvoldoende bestrijding van het onkruid', 'ontijdige en ondeskundige grondbewerking', 'niet voldoende

schoonhouden van slooten waardoor langzamerhand eene laag modder is ontstaan, die eene geregelde afstroming van het water tegenhoudt', 'te weinig sloten en greppels waardoor de stand van het grondwater te hoog is en de grond verzuurt'. Constateringen in deze trant overheersen beschrijvingen van Anderstein in de beginperiode. De verwaarlozing van de gebouwen is niet minder ernstig.

Forse investeringen zijn onvermijdelijk. De Nederlandsche Heidemaatschappij krijgt opdracht voor een 'plan van verbetering en behandeling der gras- en bouwlanden en bosschen'. Het wordt uitgevoerd voor een prijs van bijna f 5.000,-. Om het landgoed rendabeler te maken, neemt Coen het besluit op grote schaal heide te ontginnen tot gras- en bouwland.

Voor de bedrijfsgebouwen komt een 32 pagina's tellende opsomming van bestek en voorwaarden voor 'Het amoveeren eener bestaande Schuur en het bouwen eener Koestal, Varkenshokken, Kelders, Mestschuur, Arbeiderswoningen en diverse bijkomende werkzaamheden.' De opdracht gaat naar aannemer Pothoven uit Doorn die denkt het karwei te kunnen klaren voor f 39.000,-, aanvankelijk overigens na ernstige aarzeling. Niet ten onrechte, want uiteindelijk zal daar nog een aanzienlijk bedrag bijkomen 'wegens meerder verrichte werkzaamheden'. Wanneer bij deze grote projecten de uitgaven worden opgeteld voor de talrijke klussen van kleinere omvang, dan komt de totale kostprijs van Anderstein voor Hendrik Adriaan uit op rond f 100.000,-.

De bedrijfsgebouwen
worden grondig verbouwd
voor Coen zijn boeren-
bedrijf begint; de schuur
is in 1905 opgetrokken,
1938.

Een ontmoedigende uitwerking lijken de tegenvallers en de daarmee gepaard gaande kosten niet te hebben op Papa Van Beuningen, noch op Coen. Integendeel, al kort na de aankoop van Anderstein raadt Hendrik Adriaan zijn zoon aan uit te kijken naar mogelijkheden voor uitbreiding van het landgoed. Coens oog valt op het gebied met de boerenhofsteden Mandersloot en Brummelsbergen. Het is hoofdzakelijk laagland waar ook in droge zomers het gras groen blijft. In vroeger tijden is het een waterrijk, moerassig gebied geweest. Op een kaart uit 1716 is bij Brummelsbergen een grote plas ingetekend, de Oude Koi, die als vogelkooi wordt benut, dat wil zeggen, een vangplaats voor vogels.

Of de eigenaar van de hofstede inderdaad met verkoopplannen rondliep, is in Coens berichtgeving aan zijn vader moeilijk vast te stellen. Des te duidelijker is Coens opzet. Hij begint met het bedingen van voorkeur bij eventuele verkoop. In zijn enthousiasme dringt hij bij zijn vader aan op speed.

Coen schat de koopprijs op f 25 à f 30.000,-. 'Met nieuwe inrichting stal, met 't nieuwe gebouw erbij, arbeidshuisjes, en alles en alles samen, zijn we klaar met een hele kleine 40.000 en mooier ligging is niet te vinden ... Ik heb tal van heeren alles laten zien, maar ook allen waren van dit oordeel: een praktische goedkoope plaats is alles waard.'

Hendrik Adriaans toestemming is inderdaad snel gekomen. Een week later schrijft zijn zoon hem alweer: 'Vrijdag ben ik naar den eigenaar toe geweest en heb hem geld gevraagd; hij vroeg Fl. 30.000,-. Ik heb hem toen 25.000 geboden, maar het hielp niet, zodat ik onverrichter zake huiswaarts keerde, hopende hij zich zou bedenken. Toen ik echter van een boer hoorde dat 't gerucht in omloop was dat we de boerderij wilden koopen, heb ik me niet lang bedacht, bevreesd zijnde iemand anders op te zien dagen. Ik ben met een praatje weer naar de eigenaar toe gegaan en na lang praten kocht ik de boerderij voor f 26.500,-.'

[25]

Mandersloot, met
Jet als 9-jarig meisje,
circa 1924.

In ruil voor dat bedrag krijgt Hendrik Adriaan - nu van beroep grondeigenaar (!) - op 2 februari 1906 in eigendom de boerenhofsteden Mandersloot en Brummelsbergen, 'bestaande in huizen met schuren, bergen en verdere getimmerten, erven en tuin, boomgaard, wei- en bouwland, hakhout, heide en weg onder de gemeente Maarn ... ter grootte van vier en zeventig hectare, zeven en tachtig aren, vier en tachtig centiare.'¹ Gevoegd bij Anderstein omvat het landgoed nu in totaal 178 hectare, 63 are en 32 centiare (1 hectare = 10.000 m²).

In deze omvang komt het landgoed na het overlijden van zijn vader op 7 februari 1908 in handen van Coen. In zijn testament heeft Hendrik Adriaan gelegateerd 'aan mijn zoon Coenraad Samuel het landgoed Anderstein en Mandersloot, dus de gehele bezitting te Maarsbergen, tegen inbreng eener som van f 80.000,-.' Ook een door zijn vader verstrekt voorschot op de nalatenschap van f 25.000,- wordt verrekend. De boedelscheiding en formele eigendomsoverdracht vinden plaats op 7 augustus 1908.

Zijn diploma ontvangt hij op 30 april 1905 na 'met vrucht de afdeeling voor Nederlandschen Boschbouw' te hebben doorlopen. Anderstein kan nu zijn volledige aandacht en inzet krijgen in het duidelijke besef dat de periode van zijn jeugd en opleiding definitief is afgesloten. Het was een allergelukkigste jeugd. Terugkijkend - bij het schrijven van zijn eerste testament niet lang na het overlijden van zijn vader - dankt hij zijn 'lieve beste moeder en beste broeders en zusters voor alles wat ze steeds voor me gedaan hebben, met recht mag ik zeggen dat mijn leven niets anders geweest is dan vol geluk en zegen.'

Coens met geluk gezegende jeugd zal mede ten grondslag hebben gelegen aan zijn stevige karakter. Voor een jongeman van 22 jaar gaat hij met een opmerkelijke zelfbewustheid en zelfverzekerdheid aan de slag. Als afgestudeerde van "Wageningen" weet hij zich op de hoogte van de moderne opvattingen over land- en bosbouw en hij weet wat hij wil met zijn Anderstein. Door zijn goedmoedige aard en zijn ongedwongen belangstellende omgang met mensen van allerlei slag weet hij bovendien zijn opvattingen op een vanzelfsprekende manier te verwerkelijken. Zijn enthousiasme voor Anderstein moet ook wel aanstekelijk hebben gewerkt. Zo schrijft één van de pachters over Coens 'heerlijke levenslust'.

Steun en hulp krijgt hij van verschillende kanten. Kort na zijn komst verkeert hij op vriendelijke voet met collega-landheer Jonkheer Karel Antonie Godin de Beaufort van kasteel Maarsbergen. "De oude Heer", zoals hij in de

volksmond heet, maakt hem deelgenoot van zijn ervaringen in de kleine gemeenschap; met welke mensen hij wel en met welke hij beter niet in zee kan gaan; waar hij een goede prijs voor zijn hout kan krijgen, en meer van dergelijke nuttige kennis die slechts de ervaring leert.

Door de gelukkige combinatie van zijn capaciteiten, karakter en daadkracht verwerft Coen zich snel een prominente positie in de gemeenschap van Maarsbergen, Woudenberg en Maarn. In 1909 is hij een van de oprichters van de Coöperatieve Boerenleenbank en van de "Aankoopvereniging". Van beide wordt hij de secretaris. Secretaris blijft hij nadat in 1915 de aankoopvereniging en de bank fuseren tot één "Coöperatieve Boerenleenbank en Handelsvereniging". Eveneens in 1909 volgt zijn benoeming tot raadslid van de gemeente Maarn en in 1910 tot ambtenaar van de burgerlijke stand. Later zal hij ook nog wethouder en loco-burgemeester worden. Voor een passende toespraak bij een jubileum, of het nu van een onderwijzer is of van een burgemeester, blijkt hij de aangewezen man te zijn.

[31]

In diezelfde tijd slaat hij ook buiten de gemeente zijn vleugels uit. Hij wordt secretaris van de "Utrechtse Landbouwonderlinge ten dienste van de Sociale Wetgeving" en, bij Koninklijk Besluit, correspondent van de "Directie van den Landbouw van het Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel". Vroeg in zijn leven is Coen dus al een geslaagd lid van de maatschappij.

Spanje, Dec. '13.

Och ke' wat moet ik toch lang smachten.
Mijn Coen laat ik maar rustig wachten.
In Februari loopen we nu al een jaar,
En toch zijn we samen nog geen paar.
Moeder kan me niet missen, Vader zegt
..... nog niet.

Je hoort nooit iets anders, steeds hetzelfde Lied.
Zelfs de Zusjes en de Broertjes, die zingen tel op straat.
Wat zal er toch gebeuren, als dit nog langer gaat.
Wat moet ik nu nog leeren, token kan ik toch zijn.
En naar ik hoor zeggen, moeten Coen's sokken steeds
zonder gaten zijn.
Me dunkt ik kan dus wel beginnen,
Of kunt gij soms nog wat vertellen?
.....

St. Nicolaas hoort de klachten aan.
Halt zegt hij, blij eens even staan.
Hij zoekt in zijn kasschen en krijg uit een hoek.
Gee kunt het opschrift lezen, het is een huishoudboek.
Denk er om steeds te boeken wat er heen en gaat.

In vuur en vlam

In juni 1912 neemt Coen - 29 jaar oud - deel aan een excursie van de Koninklijk Nederlandsche Landbouw-Vereeniging via Denemarken naar Zweden. Onder de mede-excursionisten bevindt zich Hendrik Jan Engelbert van Heek uit Boekelo bij Enschede, eigenaar en directeur van de Boekelosche Stoombleekerij, en net als Coen in het bezit van een landbouwbedrijf dat hem na aan 't hart ligt. Van Heek is vergezeld van zijn oudste dochter, de 20-jarige Julia (net als Coen geboren op 28 augustus), leerlinge van "Huis te Lande" in Rijswijk. Zij volgt daar een tuinbouwopleiding.

Ju en Coen maken kennis met elkaar. Liefde op het eerste gezicht is het zeker - van de kant van Coen. Toch geeft deze gevleugelde uitdrukking meer een vertekening dan een verheldering van zijn uitgelaten emotionele gesteldheid. Hij staat in vuur en vlam. Zijn gebruikelijke, opgewekte gelijkmoedigheid heeft hem abrupt in de steek gelaten. Hij heeft zijn zinnen op dit meisje gezet en zijn zinnen zijn er met hem vandoor gegaan. Verscheidene keren moet Ju hem dus tot bezinning manen.

Direct na zijn terugkeer op Anderstein begint Coen aan zijn verovering van Ju bij Vader Van Heek, namelijk door hem te verrassen met een zending prachtige kersen. Tegelijkertijd krijgt Ju de eerste van zijn vele brieven. Coens avances laten haar weliswaar niet geheel koud, echt warm wordt ze er

Op 23 februari 1913 zijn
Ju en Coen verloofd.

aanvankelijk ook niet van. Na een paar maanden slaat de vlam dan toch over op Ju en wie haar brieven aan Coen leest, zal daar aan moeten toevoegen: in volle hevigheid! Bijna dagelijks krijgt Coen er een, soms zelfs twee per dag (dankzij de uitstekende postbezorging in die tijd met twee dagelijkse bestellingen). Van Coens brieven is er slechts één teruggevonden. Afgaande op Ju's reacties hebben die niet ondergedaan voor de hare, noch in frequentie van verzending, noch in emotiona-liteit van inhoud. Op de mensen in zijn vertrouwde omgeving moet Coen een meer dan lichtelijk opgewonden indruk hebben gemaakt.

Op 9 februari 1913 bereikt Coen zijn doel. Vader Van Heek geeft zijn toestemming. Ju's hand wordt definitief de zijne. Op 10 februari schrijft zij vanuit Rijswijk: 'Mijn liefste Coen, Wat een heerlijke zekerheid heb ik nu toch na gisteren. Ik tril van geluk als ik er aan denk. Coen, dat ik jou als man zal krijgen, hoe langer hoe meer komt het in mijn hersenen en dan weet ik niet wat ik zal doen van blijdschap.'

[37]

Formeel wordt de verbintenis tussen Coen en Ju beklon-ken op 11 februari. Dan reist broer Willy in jacquet af naar Enschede om aan 'mijnheer H.J.E. van Heek, haar vader, nu de hand te gaan vragen van zijn dochter namens mama voor Coen.' De verloving volgt op 23 februari: 'Het was een genotvollen dag met mooi weer', schrijft Willy, 'en zoo veel hartelijkheid van de kant van de van Heeks. Coen en Julia glommen van plezier.'

gaat het jonge paar over de uitbundig versierde straatweg naar Anderstein. 'Over een uitgestrekt terrein waren alle paden en perken afgezet door brandende vet-glaasjes, wat een toverachtig effect gaf.' De uitgebreide feestelijkheden voor de beide families, wederzijdse vrienden, het personeel en de notabele en minder notabele dorpsgenoten, duren voort tot de laatste vonk van het 'verrassend mooie vuurwerk', aangeboden door Coens moeder, is gedoofd. Coen en Ju beginnen aan hun gezamenlijk bestaan en Anderstein zal niet meer hetzelfde zijn.

Werken aan een modelbedrijf

De zoons van Jan Visser
voor de kurken bloembak
van een van de ramen
van de boerderij, circa
1920.

Wanneer Coen op 13 mei 1914 zijn bruid naar Anderstein brengt, maakt zij kennis met een bedrijf dat in de 10 jaar daarvóór een ware metamorfose heeft ondergaan. Van een ernstig verwaarloosd en niet meer te exploiteren landgoed is onder Coens hand een modelbedrijf ontstaan, door beroeps-
genoten wijd en zijd erkend en bewonderd. Noeste arbeid is een cliché maar daarom niet minder toepasselijk op de inspanning en het doorzettingsvermogen, die hij als vrijgezelle man heeft opgebracht.

Ongetrouwd maar niet alleen. In de geest van Coen mag juist hier Jan Visser uit Koewacht in Noord-Holland niet onvermeld blijven. Hij is in 1903 op Anderstein komen werken. Vanaf de pionierstijd vormen Coen en hij een onverbrekkelijk bondgenootschap. Allengs ontwikkelt Jan zich tot bedrijfsleider die, bij Coens afwezigheid én aanwezigheid, veel van diens taken overneemt. De waardering van Coen voor zijn 'bedrijfsboer' valt af te meten aan de woorden in zijn eerste testament: 'Jan, bewaar voor steeds dat eerlijke flinke karakter dat je steeds sierde en waarom ik zo veel van je hield.' Opmerkelijker nog is het legaat waarmee Coen hem bedenkt: f 25.000,-. (Ter vergelijking: de dubbele arbeiderswoning die Coen in dezelfde tijd laat bouwen, knst f 3.750,-. De woning staat er nog steeds, op de hoek van de Andersteinweg en de Tuindorppweg.) Het legaat aan Jan wordt kleiner als Coen zijn eigen gezin krijgt, maar dat hij van Jan blijft

Ontginning en grondverbetering plus het normale werk in het landbouw- en boerenbedrijf vergen veel mankracht. De ploeg wordt aanvankelijk door ossen getrokken, later door paarden, Coens bekende "koudbloed Belzen". Bijna al het overige is mensenwerk. Coen en Jan Visser geven leiding aan zo'n 30 man werkvolk. Het bestaat uit een kleine kern van vast personeel waarvoor Coen enkele arbeiderswoningen heeft gekocht of laten bouwen. Onder hen zijn de melkers. Ieder van hen is verantwoordelijk voor de totale verzorging van 15 koeien plus het onderhoud van het land. Hun loon bedraagt f 7,- per week. Zoveel mogelijk werk, zoals het wieden, maaien en rooien van aardappels, wordt uitbesteed aan dagloners uit de buurt. In drukke tijden komen daar de "hanneke-maaiers" bij, losse arbeiders die door heel Nederland zwerven en op de een of andere manier precies weten waar en wanneer extra hulp op een boerderij nodig is.

[45]

Voor al het werkvolk zijn de lonen laag, ongeveer f 0,10 (€ 0,045) per uur, schafttijden worden niet meegerekend. De werkdag is niet lang, maar zéér lang. Doorgaans wordt om 5 uur 's ochtends begonnen; vaak gaat men door tot de invalende duisternis verder werken onmogelijk maakt.

De eerste machinale verlichting van het zware werk komt in 1906 in de vorm van een benzinemotor van 6 PK. Met trots vermeldt Coen de noviteit in een brochure voor bezoekende collega's: 'Deze motor drijft: de waterpomp, waarmee het reservoir gevuld wordt om naar alle gebouwen water te leiden; terwijl zij verder in beweging brengt: de

Gekoesterd leven

Het 'grote huis' in
Engelse landhuisstijl
heeft Coen laten bouwen,
1914.

Later wordt op de
schapenwei rogge
verbouwd, 1935.

Het interieur is tegelijk
modern en bewerkelijk.

Zoals Coen volgens zijn duidelijk doordachte overtuigingen het landgoed bestiert, zo gaat zijn vrouw na haar aankomst op Anderstein meteen aan de slag om de onmiddellijke omgeving van haar dagelijkse bestaan in te richten naar haar eigen opvattingen en voorkeuren. 'Het is een meisje dat weet wat zij wil', constateerde Willy reeds bij de eerste kennismaking. In dat opzicht heeft Coen in zijn vrouw zeker zijn gelijke gevonden.

Haar eerste taak ligt in het aankleden en inrichten van de villa die na hun trouwen op Anderstein wordt gebouwd. Ontworpen in Engelse landhuisstijl, is het grote huis modern én bewerkelijk. De aanwezigheid van veel personeel stelt haar

[51]

De nieuwe 'Heer van Anderstein'

Coen van Beuningen is in Utrecht geboren op 28 augustus 1882. Hij is het tiende kind uit het huwelijk van koopman Hendrik Adriaan van Beuningen en Annie Lavinia Brain. Na Coen zal het gezin nog worden uitgebreid met Herman in 1884 en Hilda in 1890. Omdat twee meisjes, beiden met de namen Adriana Maria, op jonge leeftijd zijn gestorven voordat Coen is geboren, wordt Coen als het achtste kind beschouwd. Hij is daarmee de eerste stamhouder van de achtste tak of staak van de familie Van Beuningen.

Na de lagere school gaat Coen naar een kostschool in Barneveld om opgeleid te worden voor de Militaire Academie te Alkmaar. Afkeuring door onvoldoende scherpte van zijn ogen dwarsboomt zijn ambitie. Hij wijkt uit naar de Rijks HBS in Utrecht. In 1901 slaagt hij en doet een jaar praktisch werk bij de Nederlandsche Heide Maatschappij. Hij wordt speciaal belast met ontginningen van heidegronden bij Gemert, Heerlen en Venlo. Deze ervaring lijkt beslissend te zijn voor zijn beroepskeuze want in 1902 gaat hij studeren aan de Rijks Hoogere Land-, Tuin-, en Boschbouwschool in Wageningen. In de zomer voor hij in Wageningen begint, werkt hij nog op Villa Boschhoek in Scheveningen. De eigenaar schrijft aan zijn vader: 'Daar zit energie in, en zooals ik van verschillende zijden hoorde bezit hij veel plichtsbesef. Ik trof hem op het werk en geen gemakkelijk werk en ziet dat wekte sympathie.'

Rijks Hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool.

Directeur en Leeraren verklaren,
dat uit een door hen ingesteld onderzoek is
gebleken, dat

C. S. van Beuningen
geboren den 28sten Augustus 1882
te Utrecht
de afdeeling voor Nederlandschen Bosch-
bouw met vrucht heeft doorloopen.

Wageningen, 30 April 1905.

Vamens Directeur en Leeraren,
De Directeur der Rijks Hoogere
Land-, Tuin- en Boschbouwschool,

L. P. Broekema

Alleen met de gezinsvorming wil het nog niet zo lukken. Zijn drukke werkzaamheden in een omgeving van bijna uitsluitend mannen zal daar niet vreemd aan zijn. Hij schijnt ook weinig geduld te hebben met vrouwen. Zo kan de vrouw van de eerder vermelde pachter bij het aanbieden van een zelfgemaakt kerstpresentje niet nalaten te schrijven: 'Ofschoon een vrouw, volgens U, zelden iets goedgevoelt, hoop ik toch, dat dit tenminste nog zóó goed gedaan is, dat het in Uwe huiskamer een plaatsje mag vinden!' Deze ongemakkelijke omgang met vrouwen verandert helemaal in 1912.

Anders sta je samen nog zonder cent op straat.
En meisjes onthoudt ook steeds mijn leering.
Zelf de leering naar de nering.
Verwennen mis je je mannelijk wel doen,
Maar ze zijn 't al te reden met zoen achter zoen,
De wasch nauwkeurig tellen, heb je dat al eens gedaan.
Ik zeg je nog nooit spel je bloede naar de waschmond gaan,
Tijff eens dit boeltje, dat dient er voor,
Anders gaat de waschbaas met je hennepjes er van door.
Troken zeg je kan ik zijn.
't Zal u wel wat byschrijvers zijn.
Trook steeds een echte Hoblandake pot
Al die vreemde sausen maken een mensch nog zot
Wil jij je mannelijk beloonen.
Geef hem dan maar spel met booren.
Ik wed als ze je voortaan geregeld in de keuken zien staan,
Laten ze je vast in April mischien nog eerder gaan
En ik geef je daarom ook wat papier om te schrijven
als je niet langer in huis don mag blijven.
Mij haalt je don met de eerste vrie beste trein.
Sarkers zullen jullie wel gelukkig zijn.

M. Nicolaas.

Coen en Ju trouwen
op 24 april 1914 in
Enschede.

[38]

Bij terugkomst van hun
huwelijksreis worden Ju
en Coen verwelkomd en
toegesproken. Coens
moeder en jongste zuster
Hilda links achter Ju.

Van hier ongeveer vertrok
de stoet naar Anderstein.

Verloofd zijn ze, maar de geliefden verkeren lange tijd
in onzekerheid over de huwelijksdatum - 'Moeder kan me niet
missen, Vader zegt ... nog niet', schrijft Ju in een
Sinterklaasrijmpje voor haar verloofde bijna een jaar later.

Zij trouwen op vrijdag 24 april 1914. Na hun huwelijks-
reis door Duitsland van Bremen tot Beieren, arriveren ze op
13 mei tegen de avond bij de 'keurige, fraai verlichte eere-
boog' op de grens van Maarsbergen waar de feestelijke
muziek van het fanfarekorps hen verwelkomt. Het hele dorp is
uitgelopen. Ju en Coen worden toegesproken, toegezongen,
weer toegesproken. De regionale krant wijdt een groot artikel
aan de gebeurtenis: In optocht, lopend achter de muziek aan,

De dubbele arbeiders-
woning met daarvoor
Jan van Putten links en
rechts Willem van der
Geer, op hun zondags.

houden, keert in ieder volgend testament onverminderd terug, zelfs omstandiger geformuleerd.

Een pionierstijd is het inderdaad geweest. Bij de aankoop van Anderstein werden minder dan 10 koeien gehouden en ongeveer 30 schapen. Veel meer waren er niet mogelijk op de verschraalde grond. Door de grootschalige ontginning van de heidegrond kan Coen in de eerste jaren ook nauwelijks tot uitbreiding overgaan. Des te meer varkens komen er. Eind 1906 zijn het er bijna 300. Niet het vlees maar hun stalmest is de voornaamste reden van hun bestaan. Voor het nieuwe bouw- en grasland is de mest onontbeerlijk. Het pas ontgonnen grasland krijgt ieder jaar rond 35.000 kilo stalbemesting per hectare.

dorschmachine; de wanmolen; de bietensnijder; de stroosnijder; de houtzaag. Al deze werktuigen kunnen tegelijk met den motor in beweging worden gebracht. Indien zij alle aangekoppeld zijn, wordt voor $\pm f 0,20$ per uur aan benzine verbrand.'

Als in 1908 het ontginnings- en grondverbeteringsproject min of meer is afgerond (de grondverbetering blijft daarna een voortdurende zorg) heeft Coens bedrijf de contouren gekregen die hem voor ogen stonden en dat hij nu verder kan gaan uitbouwen: 'het z.g. gemengde bedrijf, waarin zoowel de veehouderij als de akkerbouw toepassing vinden; de veehouderij neemt echter de voornaamste plaats in.'

Drie hoofdrichtingen onderscheidt hij:

- 1) Productie van melk, vlees en vet, jonge dieren (fokkerij), wol en eieren;
- 2) Voederbouw (vooral knollen);
- 3) Teelt van halmgewassen (voornamelijk rogge en wat haver), koolrapen, bieten en aardappels.

De bosbouw, met name de verbetering van het hakhout bestemd voor de bakkers, en de nieuwe aanplant van vooral grove den, beschouwt de afgestudeerde in de bosbouw als een bijzaak.

De kassen, een
verwarmde en een koude,
zijn een geschenk van
Coen bij de geboorte van
Hein in 1916.

Voor de slacht op
11 november komt jaar-
lijks de slager langs.

gelukkig in de gelegenheid haar aandacht vooral naar buiten toe te richten: de omgeving van het huis. Daar kan ze zich naar hartelust uitleven in haar tuinen, koude en warme kassen, broeibakken, boomgaarden, aspergebedden, bloemperken en borders. Groente en fruit voor eigen consumptie komen, al naar gelang het jaargetijde, uit de eigen tuin, de broeibakken of zelfs uit de verwarmde druivenkas, en uit weckflessen en Keulse potten. Zelfs eieren worden ingelegd in waterglas wat, in de herinnering van de kinderen, hun smake-lijkheid niet ten goede komt.

Ook in haar hoedanigheid van vrouw van een herenboer woekert Ju met haar talenten (te intens soms, want haar wil is sterker dan haar lichaam en zij is af en toe wat zwaar op de hand). De slacht van een varken rond 11 november maakt zij tot een traditionele hoogtij. Dagenlang is zij bezig met de slacht en de vele producten zoals diverse soorten worst, balkenbrij, "buulkesbrood", spek en wat al niet meer. Vers, gerookt of gezouten komt het op tafel totdat het spek aan het eind van de winter van ranzigheid nauwelijks meer te eten is.

Drie kinderen worden geboren: Jet (Hendrike Frederike Gerharda) in 1915, ze is vernoemd naar haar grootmoeder van moederszijde; Hein (Hendrick Adriaan) in 1916 en in 1920 Hendrik Jan Engelbert. Idealere omstandigheden om op te groeien zijn nauwelijks denkbaar met een stel gelukkige ouders op een landgoed dat hun lust en hun leven is. Toch is de serieuze grondtoon van hun bestaan steeds voelbaar voor de kinderen. Plichtsbesef en verantwoordelijkheidsgevoel

"Granny" Annie Lavinia
met haar kleindochter
Jet, 1915.

Er worden drie kinderen
geboren, Jet in 1915,
Hein (rechts) in 1916 en
Hendrik Jan in 1920.

worden hen met de paplepel ingegeven met toevoeging van
steeds een scheutje zuinigheid.

Het zondagse kerkbezoek zal het zijne aan de karakter-
vorming van de kinderen hebben bijgedragen. Met zijn
vrijzinnig-protestantse achtergrond is voor Coen de plaatse-
lijke predikant wellicht wat al te streng in de leer, maar zijn
behoefte aan gemeenteverbondenheid wordt door de weke-
lijkse kerkgang ruimschoots bevredigd. De vrijzinnigheid die
typisch is voor de Van Beuningens, betekent overigens niet dat
het Woord van God licht wordt opgevat. Zijn opdracht aan de

mens om als rentmeester te heersen 'over de vissen der zee, de vogelen des hemels, over de beesten en de gehele aardbodem' behoort tot het onwrikbare fundament van zowel Coens als Ju's bestaan op Anderstein; Zijn schepping te 'bebouwen en bewaren' is voor beiden een diep verankerde levensroeping die zij met krachtige overtuiging op hun kinderen overdragen.

De kinderen, van links
naar rechts Jet, Hein en
Hendrik Jan.

De kinderen, van links
naar rechts Hein, Jet en
Hendrik Jan.

Kernachtig komt hun gemeenschappelijke levenshouding tot uitdrukking in een brief van Ju aan haar 18-jarige zoon Hendrik Jan, die het even moeilijk heeft met het leven. Zij schrijft: 'Ik hoop dat de moedeloze bui nu weer verdwenen is en je weer veerkrachtig bent en daarmee in staat je plicht te zien juist waar je zoveel moeilijks om je heen ziet en je jezelf bevoorrecht voelt, anderen te helpen waar je kunt en mee te werken aan de opbouw van Gods rijk. Ik geloof dat dat onze taak is en dat ons zijn hier op aarde maar een tijdelijk karakter heeft om ons te ontplooien en te sterken, te groeien en te trachten steeds hoger op te komen.'

De Eerste Wereldoorlog

Konden Coen en Ju in april en mei 1914 nog onbekommerd en uitgebreid hun bruiloftsfeest vieren, nauwelijks een maand later schuift een zwarte schaduw over het Europese continent. De moord op de Oostenrijkse troonopvolger aarts-hertog Franz Ferdinand op 28 juni in Serajewo zet de internationale verhoudingen op scherp. De oorlog volgt snel. In tegenstelling tot de optimistische verwachtingen van beide partijen, duurt de strijd geen paar maanden maar vier volle jaren. Een wederzijds afslachten van mensen op een schaal die haar weerga niet kent in de wereldgeschiedenis, houdt heel Europa in zijn ban, het neutrale Nederland niet uitgezonderd. De dagboeken van broer Willy laten indringend zien met welk een aangehouden spanning men ook binnen de familie Van Beuningen de gebeurtenissen op de voet volgt. De jongste broer Herman schrijft 15 foliobladen vol over "Het verloop van de Groote Oorlog" voor zijn twee dochters die dan nog te jong zijn om te kunnen begrijpen in wat voor tijd zij leven. In Coens archief bevindt zich een van-dag-tot-dagkroniek die de Nieuwe Rotterdamsche Courant na het eerste oorlogsjaar heeft laten verschijnen. Verward en onthutst moeten de tijdgenoten dat jaar hebben beleefd.

[61]

Tot aan de vooravond van de oorlog heeft Coen zijn bedrijf tot een redelijke welstand weten op te werken dankzij zijn uitgekienende bedrijfsvoering. Het aantal melkkoeien is

De ingang van het
melkhok.

De varkens, 1938.

De eg met de "koudbloed
beizen".

Frank Blaauwendraad is
aan het maaien.

[62]

uitgebreid tot 140. Veel aandacht wordt besteed aan de fok, waarvoor twee goede Friese stieren zijn gekocht. Coen voert een moderne registratie van rantsoenen voor de dieren, met name voor het jongvee en de varkens. Met dezelfde precisie gaat hij te werk bij de bemesting van het land. De verhoudingen van kunstmest, stalmest en groenbemesting in allerlei soorten, de hoeveelheden, de tijd van bemesting en dergelijke vergen een uitgebreide administratie voor een optimalisering van de productiviteit. Input en resultaat zowel bij het vee als bij de gewassen worden steeds nauwkeurig vergeleken en aangepast om nog betere resultaten te bereiken.

Toch, hoe lang en hard er ook wordt gewerkt, hoe ingenieus, weldoordacht en volgens de modernste inzichten Coen zijn bedrijf ook leidt, veel rijker dan hij al is, zal hij nooit worden met de opbrengst van de landbouw en veeteelt. De grond waarop hij woekert, heeft duidelijk zijn beperkingen aangegeven en veel meer dan Coen al realiseert, valt er niet uit te halen. Door zijn moderne, efficiënte bedrijfsvoering in een bedrijfstak die lange tijd betrekkelijk traditioneel blijft, lukt het Coen te concurreren en zijn bedrijf uit de rode cijfers te houden. Bij een dergelijke smalle basis kan een tegenslag extra hard aankomen.

Coen krijgt zo'n slag te verwerken in de Eerste Wereldoorlog. Waar de landbouw in het algemeen floreert en aanzienlijke oorlogswinsten boekt, daar liggen op Anderstein de opbrengsten veel lager. Omdat door de oorlogssituatie de import van granen tot een minimum is teruggelopen, krijgen

Kinderen helpen bij het
aren rapen, circa 1930.

Het geoogste koren wordt
tot schoven gebonden.

De gedroogde schoven
worden op de wagen
geladen.

boerenbedrijven scheurplicht: grasland moet worden omgeploegd om er graan op te telen. Coen heeft zitting in het "Voedselvoorzieningsbureau" in Den Haag. Op grond daarvan voelt hij zich moreel verplicht het goede voorbeeld te geven: 40 hectare aan goed grasland raakt hij kwijt aan armzalig bouwland. Ondanks subsidies en ondanks hoge graanprijzen levert het Coen weinig op. Zijn gronden raken spoedig uitgemergeld. Daarbij is de omvang van zijn melkvee teruggelopen tot 45 stuks. Voor de verkochte koeien krijgt hij een goede prijs maar de jarenlange fok tot een mooie veestapel is in korte tijd grotendeels ongedaan gemaakt.

Herstel van de grondkwaliteit lijkt na de oorlog snel te realiseren. Stalmest komt er in overvloed dankzij een contract met de gemeente Utrecht in oktober 1918 voor het vetmesten op Anderstein van 500 varkens. De gemeente heeft ze gekocht in het kader van de "Levensmiddelenvoorziening" voor de behoeftige bevolking van de stad. Ongelukkigerwijs mislukt in eerste instantie de aanleg van nieuw grasland door de zeer droge zomer van 1920. Er moet opnieuw ingezaaid worden en afgewacht of het gras wel zal aanslaan. In een relatieve achterstandspositie begint Coen dus aan het, naar spoedig zal blijken, instabiele en roerige interbellum. Op dat moment kan hij, in zijn onwetendheid van wat komen gaat, nog de geruststellende gedachte koesteren dat voor de bestaanszekerheid van zijn gezin zijn welgevulde effectenportefeuille een veilige buffer vormt tegen de kleinere en grotere risico's van zijn bedrijf.

Herstel en crisis

Met de aankoop van "de Birk" neemt het onderhoud aan de bossen toe.

Gerrit van der Lee links met Hein.

Onverwoestbaar moet Coens optimisme zijn geweest. Met de wijsheid van een terugblik blijkt het een te groot optimisme voor die tijd. Midden in de Eerste Wereldoorlog, in september 1916, doet hij de laatste grote grondaankoop voor Anderstein: de boerenhofstede "de Berk", aldus de naam in de koopakte. De oorspronkelijke naam was Birckestein, maar in de volksmond wordt ze "de Birk" of "de Birk" genoemd. Ze bestaat uit een huis met schuur, tuin, boomgaard, bouw- en weiland, hakhout, bos en hei, tezamen een oppervlakte van ruim 13 hectare. De prijs is f 7.250,-. Anderstein is nu ruim 206 hectare groot geworden.

Kooplustig blijft Coen ook na de oorlog. Zodra de toestand van zijn weidegrond het maar enigszins toelaat, investeert hij weer in rundvee, met geleend geld. Had hij in 1920 nog slechts 51 koeien, in 1924 zijn het er al 324 geworden en begin 1925 ruim 400. De periode 1923-1930 is een welvarende tijd voor de veeteelt, maar de hausse bevindt zich vooral aan het begin, juist wanneer Coen zijn koeien koopt voor ongeveer f 400,- per stuk. De prijsdaling daarna is weliswaar gering, maar veel winst voor Coen zit er dus niet meer in en de kleine winsten slaan om in kleine en minder kleine verliezen, die de vermogenspositie van het bedrijf aantasten.

Over de tijd die voor de lezer het spannendst zou kunnen zijn - van eind jaren twintig tot eind jaren dertig - is

[67]

Hein met zijn paard
Pasha, 1937.

Jet met haar nicht
Itty van Beuningen op
het paard.

Tijdens de mobilisatie
worden paarden van
Anderstein gevorderd.
Hendrik Jan brengt ze op
29 augustus 1939 naar
het gemeentehuis van
Maarsbergen.

nauwelijks iets specifiek bekend over het wel en wee van het bedrijf omdat correspondentie en boekhouding ontbreken in het archief van Anderstein. Welke effecten de grote depressie van 1929-1939 op Coens bedrijf en vermogen heeft, is dus niet in detail bekend. Naderhand schrijft zoon Hein over kelderende prijzen voor het rundvee zodat per koe grote verliezen genomen moesten worden (in mei 1939 kost een koe f 180,-), en: 'Vanaf de crisismaatregelen in 1931 genomen en waarover zo'n grote deining onder de boeren is ontstaan, waren wij niet meer vrij in het aanhouden van een onbeperkte hoeveelheid varkens. Van de 800 stuks daalden wij spoedig af tot 200 stuks en bleef dit peil vrij constant tot het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.

Hoewel details dus ontbreken, is uit een mededeling van Hendrik Jan wel bekend dat zijn vader ergens in deze periode financiële hulp van zijn broer George uit Rotterdam heeft gekregen om aan een faillissement te ontkomen. Met gepaste trots zal Coen later aan zijn kinderen vertellen dat hij het hele bedrag heeft terugbetaald, met rente. Volgens Hein heeft Coen ook hulp ontvangen van zijn broer Jack.

[69]

Ondanks de financiële
zorgen heerst een
gelukkige stemming,
van links naar rechts
Piet Verhoelf, Coen,
Jet?, Ju, Ilty van
Beuningen, de vrouw van
Piet Verhoelf, Hein in
uniform en Hendrik Jan,
1939.

[70]

Het Koninginnefeest
wordt ieder jaar voor het
hele dorp op Anderstein
georganiseerd, met
sport, ranja en een
krentenbol, 1935.

Van een bedrukte of gespannen stemming in huis vanwege de financiële perikelen heeft Hendrik Jan - toen in zijn tienerjaren - niets gemerkt: 'Vanuit zijn geloof heeft mijn vader onder alle omstandigheden de overtuiging met zich mee gedragen dat hij een gezegend mens was die alle reden had om dankbaar te zijn.'

Onder druk van de omstandigheden vindt Coen het wel nodig zijn testament opnieuw te wijzigen. In een begeleidend briefje aan Ju, gedateerd 16 augustus 1937, geeft hij daarvoor een verklaring. Niets karakteriseert zijn levenshouding beter dan zijn volgende woorden daaruit: 'In verband met de onzekere toestand op elk gebied in de wereld heb ik in mijn testament van geen enkel legaat gesproken en behoef je dus niemand iets uit te keren. Maar er zijn op Anderstein zoovele beste brave mensen, die oorzaak zijn, dat het hier voor ons een paradijs op aarde werd en bleef, dat natuurlijk mijn wensch is, voor zooverre jij en mijne kinderen daartoe in staat zijn, dat voor hen goed gezorgd zal worden ... En vertel dan al die goede mensen hoe dankbaar ik hen ben voor al hun liefde mij, jou en onzen besten kinderen betoond.'

Mag Coen dus, ondanks zijn financiële zorgen, zijn dankbare en gelukkige gemoedsgesteldheid hebben bewaard, de veranderingen op het gebied van de materiële levensbehoeften zijn des te pregnanter. De altijd al zuinige echtgenoot en vader wordt nog zuiniger. Hendrik Jan herinnert zich uit die tijd 'de regelmatig terugkerende discussies met mijn moeder over huishoudgeld, de wijze waarop kleding en schoenen werden afgedragen, de extreme zuinigheid op het gebied van eten (helemaal niets werd weggegooid), van zakgeld, op ieder gebied werd zuinig geleefd, zuinig, zuinig, zuinig.'

De Tweede Wereldoorlog

Er moeten heel wat
piepers worden geïst,
wil de kok (rechtsboven)
de honger van zijn
manschappen kunnen
stillen.

Tijdens de mobilisatie
worden de kazen uit de
stal 'geëvacueerd' om
plaats te maken voor het
kwartier van de soldaten,
1939.

Tijdens de laatste vooroorlogse jaren kan Coen profiteren van de opleving van de economie. Maar wanneer de oorlog uitbreekt, komt voor zijn bedrijf opnieuw het scenario uit de overheidskast dat ook al tijdens de vorige oorlog dienst deed. Met één toevoeging: de controle op naleving is veel scherper met in Den Haag een directeur-generaal van de landbouw en een secretaris-generaal van handel en nijverheid, die zeer meegaand reageren op de Duitse eisen, plus veel ambtenaren die heel gezagsgetrouw zijn.

Coens varkensstand wordt opnieuw gedecimeerd (in 1942 zijn er welgeteld nog vier) en opnieuw wordt weiland gescheurd voor graanteelt. Het is overigens waarschijnlijk dat Coen in de laatste oorlogsjaren op eigen initiatief tot het omploegen van zijn weidegrond is overgegaan. Vee om er op te laten grazen is er dan bijna niet meer en naarmate de oorlog voortduurt komt er steeds meer behoefte aan landbouwproducten, ook voor eigen gebruik.

Op 10 en 11 mei 1940 moet al het vee uit de Gelderse vallei naar Wijk bij Duurstede worden gebracht om het per schip af te voeren naar Rotterdam. Ook koeien van Anderstein gaan op transport. De operatie slaagt maar gedeeltelijk want in 1942 lopen er nog 120 melkkoeien op Anderstein. In 1944 is dat aantal verder teruggelopen tot 20. Van de varkens is het niet duidelijk of er dan nog twee zijn om elkaar gezelschap te houden, of nog slechts één. Bij de koeien is de situatie

BESCHEINIGUNG
BEWIJS

Von ~~der~~/der **Ortskommandantur Utrecht**
Door de(n)

ist heute das im folgenden näherbezeichnete Grundstück für Zwecke der deutschen Wehrmacht in Anspruch genommen worden und wird hiermit gemäss der Verordnung Nr. 144/1940 des Reichskommissars für die besetzten niederländischen Gebiete beschlagnahmt.

is heden het hierna te noemen onroerend goed ten behoeve van de Duitse Weermacht in gebruik genomen en wordt dit hiermede op grond der Verordening Nr. 144/1940 van den Rykscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied gevorderd.

1. Ort, Lage und Grösse des Grundstückes: **Haus Nr.: 96**
Plaats, ligging en grootte van het onroerend goed: **Maarsbergen, Anderstein**
2. Bestellung, Nutzung oder Bebauung: **Sinuatierung (16 Zimmer)**
Verbouw, gebruik, bebouwing: **Eigentümer: van Bönningen**

3. Besondere Bemerkungen über den Zustand des Grundstückes:

Bijzondere opmerkingen omtrent den toestand van het onroerend goed:

grosses, neues Haus. Parkettfußboden.

Beschlagnahmt mit Inventar, wie auf beigefügter Liste genau spezifiziert worden ist.

G. Lohmeyer, am **7. 4. 44.**
den

(Unterschrift und Dienstgrad.)
(Handteekening en rang.)

Major u. stellv. Kommandant
(Feldpostnummer.)
(Veldpostnummer.)

EMPFANGSBESCHEINIGUNG
BEWIJS VAN ONTVANGST

Die Beschlagnahmebescheinigung über obengenanntes Grundstück ist mir heute ausgehändigt worden.

Het vorderingsbewijs, betrekking hebbende op bovengenoemd onroerend goed, is heden aan mij uitgereikt.

Haus Nr.: **96 Maarsbergen** O.U. am **7. 4. 1944**
Anderstein den
Eigentümer: **van Bönningen**

Für die Gemeinde,
der Bürgermeister,
Voor de gemeente,
de burgemeester,

*Uitgereikt aan belanghebbende
op 04 mei 1944.*

de gemeente. secretaris,

[Signature]

(w.g.) J. P. de Koning.

Het bewijs van inbeslagname van het grote huis door de bezetters.

Door de grote vraag naar hout lopen de prijzen ontzaglijk op en worden alle bossen gedund. Veel ander hout wordt erbij gekocht. Jan Visser (links) en Dirk Vos in de winter van 1940.

duidelijker: twee zijn er overgebleven; de andere zijn in het laatste oorlogsjaar verdwenen door diefstal.

De diepste ingreep in het gezinsleven komt op woensdag 5 april 1944 om 4 uur 's middags. Door de "Ortskommandatur Utrecht" wordt het woonhuis in beslag genomen voor het Duitse leger. De volgende avond moeten de gezinsleden met al hun spullen het huis hebben verlaten. Een dag uitstel wordt hen nog gegund.

Sedertdien heeft de familie het landhuis niet meer bewoond. Na de oorlog zal het steeds worden verhuurd. Een maand na de uitzetting krijgt Coen van de gemeentesecretaris van Maarn persoonlijk het bewijs van de inbeslagname overhandigd. In die tijd schrijft Ju aan Hendrik Jan: 'Ons huis zit nu vol met soldaten en toen vader er zaterdag in kwam, schrok hij van de rommel die er was. 't zijn allemaal N.S.B.ers meest in Hollandsche uniformen met zwarte kalotjes op. Waren we maar van hen verlost.'

Coens eigen ervaring van de oorlogstijd heeft hijzelf als volgt samengevat: 'Tot begin april 1944 hebben wij weinig last gehad van de bezetting ... Na uit huis te zijn gezet kwamen wij weer terecht in onze oude woning (de boerderij) waar we ons zo gelukkige huwelijksleven zijn begonnen. Van september 1944 tot de capitulatie hadden wij hier veel te lijden van de Duitse bezetting, soms lag alles vol, meestal SS troepen, die tot alles in staat waren ... Overal werden de jonge mannen gedwongen om aan de Duitse stellingen te werken ... Uit Brabant en Limburg (uit Huissen bij Elst in de Betuwe volgens Hein en Hendrik Jan) kwamen in October en November honderden evacués hier elken avond overnachten en dankzij

Het vervalste persoons-
bewijs van onderduiker
Paul Hinse.

onze centrale keuken konden we steeds voor warme maaltijden zorgen en de moeders met jonge kinderen konden tijdelijk rust en verpleging vinden. Een 25-tal evacués zijn steeds bij ons gebleven, een moeder moest bevallen en hebben we haar hier gehouden met gezin en familieleden. Op het bedrijf stond alles stil, paarden werden zowat alle gevorderd, 18 koeien en veel granen en andere voorraden gestolen. Toch hebben de oorlogsdagen ons ook zoo heel veel geluk gebracht, onze drie kinderen trouwden en zijn gelukkig.'

Typisch voor Coen, zo'n positieve wending aan het eind van een triest verhaal. De conclusie krijgt nog een extra accent omdat hij zichzelf zo gelukkig prijst met het feit dat al zijn kinderen zich in de oorlogstijd 'als goede Nederlanders hebben gedragen.'

[78]

Nadat de slachtoffers van de bezetting zijn herdacht en het bevrijdingfeest is gevierd, begint de bevolking met een voor latere generaties verbazingwekkende veerkracht aan de wederopbouw van een zwaar verwoeste economie.

Bij de nieuwe start zal Hein taken gaan overnemen van zijn vader die op 28 augustus 1945 63 jaar wordt. Hij gaat 300 gulden per maand verdienen plus een aandeel in de winst. Het begin van de generatiewisseling verloopt niet soepel. Bedrijfsleider Jan Visser stelt zich dwars op. Hij kan de nieuwe rol van de jonge Hein niet accepteren. Ruim 60 jaar oud is Visser - misschien mede door de oorlog, denkt Coen - een starre, autoritair eigenzinnige man geworden. Jongens en mannen uit de buurt werken niet graag onder hem. Op het laatst wordt het zelfs moeilijk werkvolk te vinden voor Anderstein. Niet alleen Hein, ook Coen wordt door hem geschoffeerd wanneer zij de kwestie willen uitpraten. Het valt Coen zwaar een beslissing te nemen over de man met wie hij 42 jaar lang in blind vertrouwen heeft samengewerkt. Een afscheid van het bedrijf is echter onvermijdelijk geworden. In samenwerking met Gerrit Visser, een zoon van Jan, gaat Hein nu feitelijk optreden als de nieuwe bedrijfsleider. In de loop der tijd krijgt hij steeds meer verantwoordelijkheden van zijn vader.

NR. A 35 / N ^o 022580		NR. A 35 / N ^o 022580		NR. A 35 / N ^o 022580	
Geboort.	Geboort.	Geboort.	Geboort.	Geboort.	Geboort.
a. van Rees--		a. van Rees--		a. van Rees--	
b. Paul--		b. Paul--		b. Paul--	
op 18 November 1915.		op 18 November 1915.		op 18 November 1915.	
aan Amsterdam		aan Amsterdam		aan Amsterdam	
van NEDERLANDER		van NEDERLANDER		van NEDERLANDER	
landbouwk. Ingenieur		landbouwk. Ingenieur		landbouwk. Ingenieur	
AMSTERDAM		AMSTERDAM		AMSTERDAM	
<i>Molze</i>		<i>Molze</i>		<i>Molze</i>	

Hein, Cock en de kinderen

Hein tijdens zijn dienst-
tijd, tweede van links.

Hein is geboren op 7 december 1916. Na de lagere school in Maarsbergen gaat hij naar de Handelsschool in Amersfoort. Niet zozeer zijn gedrag maar wel zijn leerprestaties baren zijn vader af en toe enige zorg. Hij laat zijn zoon op 15-jarige leeftijd 'psycho-technisch' onderzoeken. Het verslag laat aan scherpzinnigheid niets te wensen over. Het tekent Hein ten voeten uit. Enkele passages: '... hij hoort bij de "grond" en niet bij de "school" ... Zijn wezen is oerkrachtig en stoer; heeft hij zich eenmaal in iets vastgezet, dan is hij wijze van spreken geen macht ter wereld in staat hem weer van zijn plaats te brengen. Vandaar dat zelfstandigheid en aanhankelijkheid aan de dingen waar hij voor voelt in zijn karakter naast elkaar liggen ... hij voelt zich (onbewust) verbonden met de grond, waar hij op leeft en kent geen abstracties die hem vrees zouden kunnen inboezemen ... Hij heeft veel gezond verstand en krijgt in praktische dingen vaak een overzicht dat men bij de schoolse stof vergeefs zoekt. Er is een aangeboren gevoel voor recht en rechtvaardigheid ... Voorlopig blijkt het vooral hierin, dat men in alle opzichten en omstandigheden "op hem aan kan". ' Andere karakteriseringen uit het rapport zijn: trots, ongeremde activiteit, optimisme en royaliteit.

[85]

Hein heeft de Handelsschool niet afgemaakt. Hij gaat ongeveer een jaar lang in Rotterdam werken bij de NV Handelscompagnie, een bedrijf van de SHV in scheeps-

benodigdheden, 'om een beetje bijgeschaafd te worden na dat boerengedoe en om mij te oriënteren.' Na zijn militaire dienst volgt hij her en der in Frankrijk en Duitsland taalcursussen. Nu en dan werkt hij mee op het bedrijf. In Oostenrijk gaat hij met Hendrik Jan op reebokken jagen aan de Offensee op de vroegere jachtgronden van keizer Franz Joseph in het gezelschap van hun favoriete oom Jack. Grote wandelingen van hut naar hut worden eraan vastgeknoopt. Voor de Duitse inval is hij terug in Nederland om als bereden veldartillerist de Wehrmacht tegen te houden tussen Woudenberg en Leusden. Krijgsgevangenschap wordt zijn lot.

Tijdens een feestje in Winterswijk eind 1942 ontmoet hij Cock (Cornelia Margaretha Agatha) Willink, dochter van Nelly Vis en Herman Christiaan Jurjaan Willink. Cocks vader is een van de vooraanstaande mannen in de textielindustrie. Zij woont in die tijd aan het Amsterdamse Merwedeplein op een flatje dat zij deelt met drie vriendinnen. De twee raken er blijkbaar gauw van overtuigd voor elkaar bestemd te zijn want de verloving volgt snel: 'Hein deelde ons 30 april het grote nieuws mee dat hij zich verloofd had. Op dien dag werd ons volk in grote beroering gebracht door het bericht dat ons geheele leger zich weer in krijgsgevangenschap zou moeten begeven. Hein behoorde hier ook toe en van oordeel zijnde dat in de moeilijke tijden die hem wellicht te wachten stonden, de gedachte aan zijn a.s. vrouw hem zeker tot een steun zou zijn, vertelde hij het grote nieuws.'

**EXTRA
EDITIE**

Redactie dankt alle mede-
kers voor hun bijdragen,
ens plaatsgebrek kon niet
opgenomen worden.

TROUWMAAND 1944

De Verduistering

Tot en met 15 Maart moet
worden verduisterd van 20
uur 15 tot 7.00 uur, nadien
volgens afspraak.

Maanopkomst: Blijft ingevol-
ge verzoek van de bruid voor
deze gelegenheid achter de
wolken.

Do you find it difficult to
understand?
A little I confess!

Administratie-Adres:

ONDERGEDOKEN

Telefoon: Zoojuist afgesloten

ONS PAROOL

Van links naar rechts Rob
Bloemers (vrienden en
vriendinnen zijn altijd
welkom), Herman, Cock,
Hein jr, Hein sr, Nel,
Coen en Freek, 1963/64.

gelegenheid mee te praten over de veranderingen die het bedrijf en landgoed moeten ondergaan om levenskrachtig te blijven. Hun initiatieven vinden bij hem ruimhartige steun. Op die tijd terugkijkend, zegt Frederik dat mede daardoor het landgoed zijn huidige welvarende vorm heeft kunnen krijgen.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat drie kinderen op Anderstein zijn gaan wonen. Nel met haar man Jeroen ter Kuile in het nieuwe huis op Mandersloot; Frederik met zijn vrouw Aleid Hamming op het gerenoveerde Nellestein en Hein jr met Annelotte Borleffs op de boerderij. De twee oudste

Het gezin van Hein en
Cock in de tuin van
Nellestein compleet met
aangehuwde kinderen.
Van links naar rechts de
kring rond: Cock, Hein sr.,
Coen, Aleid, Nel, Hein jr.,
Willemijn, Jeroen,
Herman en Frederik,
1995.

jongens hebben hun geluk in het buitenland gezocht. Coen en Willemijn van de Loo zijn, met steun van verscheidene familieleden, ecologisch gaan boeren in Engeland; Herman en Heiltje Heemskerk begonnen op een boerderij in Ierland en hebben vervolgens hun boerenbestaan voortgezet in Portugal. Door een noodlottig ongeval overlijdt Heiltje in 1985. Bij het intense verdriet om haar verlies blijft er de voortdurende vreugde over de opgroeiende jongste generatie. Aan het eind van de jaren tachtig kunnen Hein en Cock zich de grootouders noemen van 16 kleinkinderen.

Coen en Ju met
de kinderen en
kleinkinderen, 1952.

'Met zoveel vee, loop je altijd te kijken'

'Niet zo'n makkelijk mens' noemt hij Hein sr. Toch heeft Cees Legemaat vanaf 1965 voor hem gewerkt en in al die jaren nooit ruzie gehad met 'meneer', zoals hij Hein altijd is blijven noemen. Meneer mocht dan niet gemakkelijk zijn, hij hield van oprechtheid. Geduld had hij echter weinig. Boerenknechten moeten in het werken met vee over een flinke dosis geduld beschikken, vooral bij het laden van varkens en pinken in en uit de vrachtwagens. 'Je kon hem er niet bij hebben, zo lastig was hij dan, het duurde hem altijd te lang. Ik pakte hem op een keer bij de schouders en zette hem zo de schuur uit. Ja, dat kon hij best hebben.'

Cees was aangenomen om in het kaasbedrijf te werken. Maar dat was niks voor hem, niet netjes genoeg was hij. Toen is hij het vee

gaan verzorgen. Daarvoor moest hij in alle vroegte opstaan. 'Ik ben mijn hele leven meer vóór vieren, dan ná vieren opgeweest.' Eerst verzorgde hij zijn eigen vee en om vijf uur begon zijn werkdag op Anderstein. Op een dag heeft Cees een kalf het leven gered. 'Ik hoorde een kalf janken. Iemand was vergeten de deksel op de gierput te leggen en het kalf was er in gevallen. Freek, de zoon van oom Paul en tante Nel, heeft een touw onder mijn armen gebonden en mij in de put laten zakken. Zo heb ik hem er uit gehaald. Het kalf had niks en ik had niks. Maar ik zat wel onder de gier.'

Er waren toen 12 koeien, later werd dat uitgebreid tot 33. De mest moest iedere morgen weggeschept worden, dat was nog allemaal handwerk. 'In mijn tijd is de varkensstal omgebouwd voor stieren. Toen hebben we 70 tot 80 stieren

gemest.' Op Brummelsbergen liepen de koeien los in de stal en dat was volgens Cees een hoop werk. Niet alle koeien waren even makke beestjes. Hij weet nog dat een koe hem met de kop tegen de grond smakte en hij zijn pols brak.

In de zomer had Anderstein ook "aannemelingen", jonge koeien van andere boeren, 'soms wel 300 pinken die je iedere dag moest nalopen. 'Zelfs op zondag ging Cees nog even een kijkje in de wei nemen. 'Meneer zei wel eens: "Cees moet dat nou elke dag." Maar als je er niet komt, dan is er wat. Een koe

kon het aan de longen of haarworm hebben. Als je zoveel vee hebt, loop je altijd te kijken. Die ogen moeten veel doen, wil je de boel bijhouden.'

Nu, 83 jaar, houdt hij nog steeds de boel bij. Op zijn boerderij in De Venen waar hij een moestuin heeft met een pony in het weilje, bij Nel in de moestuin van Mandersloot en bij Aleid op Nellestein waar hij een handje toesteekt als de schapen gaan lammeren. Iedere dag is hij nog aan het werk, maar maandag is zijn vrije dag.

[95]

Wederopbouw met beperkingen

De eerste tractor die
in 1945 op Anderstein
arriveert.

Heins nieuwe naoorlogse functie van bedrijfsleider komt voort uit Coens beslissing om Anderstein in zijn geheel aan hem na te laten. Na overleg met zijn kinderen Jet, Hein en Hendrik Jan, en met hun instemming, is Coen in 1938 of 1939 tot dit besluit gekomen. Belangrijk voor hem is de zekerheid dat na zijn overlijden het behoud en een goed onderhoud van zijn Anderstein in onverdeelde vorm zal worden voortgezet. Coens handelwijze wordt in de familie wel toegeschreven aan zijn gedeeltelijk Engelse bloed; zijn moeder Annie Lavinia Brain kwam uit Engeland.

Heins jongere broer Hendrik Jan wordt financieel in staat gesteld om een bestaan op te bouwen in het Rotterdamse bedrijfsleven. Niet zonder succes. Zijn heimwee naar Anderstein heeft hij daardoor kunnen verzachten met de aankoop van het landgoed Rhodesteyn in Langbroek waar hij zich met zijn gezin vestigt. Ook Jet heeft met haar man Bob Hudig en hun kinderen uiteindelijk het buitenleven niet vaarwel hoeven zeggen. Na woningen in Haaksbergen en Hengelo wordt “de Pelle” in Boekelo hun thuis.

[97]

Het aantreden van Hein als bedrijfsleider valt min of meer samen met het begin - weliswaar aarzelend - van een landelijke omslag in de landbouw- en veeteeltsector. Van arbeidsintensief ontwikkelt de bedrijfsvoering zich in de richting van kapitaalintensief. Gebrek aan goede arbeidskrachten

De schoven worden op de
mijt gelegd.

Jan van Roekel achter het
sluur met Jan van Laar.

en stijging van de loonkosten door toenemende sociale lasten zijn daar mede debet aan. De investering in de eerste tractor die in 1945 op Anderstein arriveert, kan in dit opzicht als symbool gelden voor de veranderingen die zich in steeds sneller tempo zullen voltrekken. Met de druk van noodzakelijke investeringen en onvermijdelijke rationalisatie van de bedrijfsvoering verandert ook de mentaliteit. In 1951 (!) kijkt Hein met enige weemoed terug op vroeger tijden: 'Alles moet zo intensief mogelijk geschieden en het jachtende van deze wereld is ook doorgedrongen tot de boerderij waarvan de bevolking zakelijk geworden is en de gemoedelijkheid zo langzamerhand ver te zoeken.'

Hein was dan ook, bij wijze van spreken, meteen in het diepe gegooid. In de tweede helft van de jaren veertig heeft hij alle zeilen moeten bijzetten om wat van het bedrijf te maken.

De oude koeienstal,
waaronder in de oorlog
een schuilkelder was
gemaakt, circa 1960.

Zes jaar lang hadden de gronden geen stalmest gekregen. De weinige kunstmest was veel te eenzijdig van samenstelling om dat gemis ook maar enigszins te kunnen compenseren. In plaats van ruim 300 koeien vet te kunnen mesten gedurende de weidegang, kan hij slechts 150 koeien aanhouden. Die moeten dan zelfs grotendeels nog op stal worden afgemest. Alleen veel varkens met hun stalmest zouden uitkomst kunnen bieden. Van uitsluitend kunstmest ziet Hein praktisch geen uitwerking op de grond. Maar door de schaarste aan deviezen is import van krachtvoer voor de varkens onmogelijk. Bovendien ontvangen alleen de kleinere boeren een voeder-toewijzing van de regering. Grotere boeren, zoals Coen en Hein, krijgen slechts mineralen toegewezen om het eenzijdige rantsoen voor de varkens van aardappelen en eigen granen te completeren tot een redelijk voer.

[101]

Tegen 1950 is nog weinig vooruitgang geboekt. Het aantal varkens belooft niet meer dan 30 stuks. Zelfs voor dit kleine aantal kan Hein onvoldoende voer vinden. Dus blijft de bemesting van de grond een acuut probleem. Een proef met compost uit huisvuil, waar Anderstein aan meewerkt, levert gemengde resultaten op. Als zodanig heeft het een positief effect op de grond, maar er zit veel glas in. Op weilanden kan het dus niet gebruikt worden en op bouwland leidt het tot stukgereden banden en opengereten handen bij het aardappel-rooien. En het glas raakt men nooit meer uit de bodem kwijt. Ook hier staan de krappe geldpositie en prioriteiten van de overheid de aanschaf van een betere vergruizer in de weg. De proef wordt dus gestaakt.

Toch blijft Hein investeren in een betere toekomst. In 1950 komt er een nieuwe stal voor 20 stuks rundvee of 50 varkens met een moderne gierput met mestplaat, en een kippenhok voor 80 kippen voor f 16.500. Gezien het economisch klimaat heeft hij er ruim een jaar later eigenlijk spijt van: '... dat het momenteel onverantwoord moet worden geacht tot verdere investeringen over te gaan, daar van een rentabiliteit geen sprake meer is.'

Heins sombere stemming wordt nog gevoed door het vooruitzicht dat Anderstein wegens gebrek aan veevoer opnieuw grasland moet opofferen aan het algemeen belang: 'De Regering wil dan ook dat wij andermaal graslanden zullen scheuren en gaan teren op de reserves die in de bodem zitten. Echter 2 maal wijs geworden door de verplichte scheuringen gedurende beide wereldoorlogen is de lust zeer klein en gaan wij hier slechts op bescheiden schaal toe over, voornamelijk van die graslanden waarvan de graszode belangrijk zou kunnen worden verbeterd.'

De minicamping van
Cock.

Ju, hier met Jet, geniet
van haar moestuin.

Coens grote ontspanning
is distels trekken en de
koeien bewonderen.

Hij begroet haar dan steeds met een glimlach of knipoog en de woorden; 'Zo, is het weer zover.'

Vanaf begin jaren zestig verdient Cock wat bij met haar eigen "bedrijfje", de eenvoudige minicamping die in de zomermaanden op het terrein staat. Maximaal tien tenten of caravans mogen er van de gemeente staan, mits de gasten in het bezit zijn van een kampeerpaspoort of geldige kampeerkaart.

Terwijl Ju blijft ijveren in haar eigen tuin, geniet Coen van zijn oude dag op zijn Anderstein. Voor de jacht wil hij zijn landgoed nog wel verlaten, maar vakanties ver weg of zelfs dichtbij zijn aan hem niet besteed, hij blijft liever daar waar hij zijn levensvervulling heeft gevonden.

Samen genieten zij van
hun oude dag.

Op 24 september 1956 overlijdt Coen aan een hartkwaal. Hij is kort daarvoor 74 jaar geworden. Niet erg oud, en voor zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen is hij natuurlijk te vroeg heengegaan. Toch is het een vervuld leven. In de taal van zijn tijd heeft hij als zeer gelovig man de christelijke hoofddeugden van geloof, hoop en liefde doelbewust en naar vermogen waargemaakt, zowel jegens zijn Schepper als zijn medemens, en jegens beide de deugd van dankbaarheid zo mogelijk nog meer.

Voor zijn verdiensten voor de gemeenschap is hij door de Koningin geëerd, in 1935 tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau en later - bij bevordering - tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

Zijn vrouw Ju zal nog tot 1966 op de boerderij van Anderstein blijven wonen om, zoveel als zij kan, te genieten van haar moestuin en kleinkinderen. Dan keert zij terug naar haar dierbare Twente, naar Delden, in de buurt van haar dochter Jet. Zij overlijdt op 5 januari 1974. De laatste woorden over haar man zijn in gelijke mate op haar van toepassing. Twee met elkaar zielsgelukkige mensen, om met bewondering te gedenken.

De kaashandel

Het kaaspakhuis,
circa 1916.

Naast de deel. 1938.

Voor en na de aankoop van Anderstein door Hendrik Adriaan zijn er boter en kaas gemaakt. Een boter- en kaasmakerij vormen een onderdeel van de inventaris bij aankoop. Door het ijzerhoudende water uit de grond blijft de kwaliteit van de kaas matig. Veel meer dan voor eigen gebruik, voor familieleden, voor de gezinnen van de werklui en misschien voor een paar winkels in de omtrek is waarschijnlijk niet geproduceerd.

Volgens familie-overlevering ligt de aanleiding voor het ontstaan van de kaashandel op Anderstein bij een zuster van Ju in Bremen, Henriëtte (Mietse) von Düring-van Heek. Vanwege voedselgebrek in het naoorlogse Duitsland krijgt zij kaas van Anderstein. Omdat zij in mei 1922 is getrouwd, zal de eerste voedselhulp in dat jaar of in 1923 hebben plaatsgevonden. Het is aannemelijk dat Coen er zelf heen is gegaan. Uit de contacten die hij daar heeft gelegd, zou de export van kaas zijn ontstaan. Voor deze overlevering pleit dat Coen in 1924 vennoot wordt van Loy Handelsgesellschaft in Bremen. Vanaf dat tijdstip zal de handel een omvang van enige betekenis hebben gekregen. In de krappe tijd van na de oorlog heeft Coen mogelijk niet meer dan een welkome bijverdienste gezien in de kaashandel. Maar in korte tijd groeit de bijverdienste uit tot een florerend bedrijf dat een gezichtsbepalend onderdeel wordt van Anderstein.

exportkanalen beschikken. Voor een zelfstandige tussenhandel zoals die van Hein is concurreren eigenlijk onmogelijk geworden. In de eerste helft van de jaren vijftig kan hij nog min of meer quitte spelen; aan het eind van het decennium duikt hij definitief in de rode cijfers. In april 1964 verkoopt hij het pakhuis in Leeuwarden en in november 1965 doet hij de zaak van de hand aan de firma Van Hunnik in Veenendaal voor f 4.000,- als vergoeding voor de klantenlijst en voor de inspanningsverplichting zijn klanten aan te sporen voortaan bij van Hunnik kaas te kopen.

Op de vraag waarom Hein zo lang heeft gewacht met de liquidatie van zijn verliesmakende bedrijf, luidt het meest gehoorde antwoord: 'Trouw aan zijn werknemers'.

[115]

MAARSBERGEN, _____
TELEGRAM-ADRES: AMSTERDAM

192

Vertrag

Pr...

EN

FROMAGE DE HOLLANDE
DE QUESO DE HOLANDA

C. S. VAN BEUNINGEN

MAARSBERGEN

Cables: Amsterdam - Maarsbergen - Tel.: 234

EXPORTATION DE FROMAGE DE HOLLANDE
EXPORTACIÓN DE QUESO DE HOLANDA
EXPORT OF DUTCH CHEESE
KÄSE-EXPORT

Ref.:

Br

MAARSBERGEN

14/10

Die Nachfrage war in der vergangenen Woche doch wieder etwas ruhiger, sodass auch die heutige Börse praktisch noch gleiche Preise ergab ausgenommen für Brote, die knapp sind.

Geur C.S. van Beuning

maken. Berend rent er naar toe en kon Herman nog net uit het water vissen. Ik denk dat het kantje boord was.'

Berend werkte in het kaasbedrijf, zowel op het kantoor als op de deel waar de kazen werden behandeld. Ook ging hij bedrijven in de omgeving af om de kaas aan de man te brengen. Toen haar zoons groot waren, werkte Jans regelmatig mee: 'Ik heb heel wat Edammers ingepakt.'

'Het was een hartstikke mooie tijd', zegt Jans. De families Van Beuningen en Van den Bunt waren goeie burens. 'Het oude koetshuis stond toen veel dichterbij de boerderij van Anderstein, er zat alleen een straat tussen. Je liep zo naar de overkant. Toen daar een dochter werd geboren, kwam Coen bij ons

om het nieuws te vertellen, maar wij sliepen al. De volgende dag zei hij: sta ik daar 's avonds met champagne voor de deur en dan zijn ze al naar bed. Maar ja, het was al na twaalf en wij moesten 's ochtend weer vroeg op.'

Hun bestaan op Anderstein eindigde met het opheffen van het kaasbedrijf in 1965. Berend kon bode worden op het gemeentehuis van Maarn en het gezin kreeg daar een eengezinswoning.

[117]

Op een tweesprong

Hein kijkt mee,
circa 1955.

Na het afstoten van de kaashandel, kan Hein zich voor 100% richten op zijn vee- en landbouwbedrijf. Begin 1966 ziet zijn veestapel er als volgt uit: 22 vaarskalveren, 3 fokstiertjes, 34 jongvee, 14 melkvaarzen, 32 melkkoeien (à f 950,-) en 2 stieren. Er zijn 66 varkens, 137 biggen, 27 zeugen en 1 beer. Ook lopen er 181 kippen in en rond de kippenschuur. De totale waarde van de levende have is f 92.500,-. Machines en gereedschap staan op de balans voor ruim f 64.000,-. Daaronder machines die meer dan f 4.000,- waard zijn, namelijk: twee tractoren, een melkmachine met twee weidewagens, een kipwagen, een hooipers en een maaikneuzer. Van de grond is bijna 10 hectare bouwland, 93 hectare grasland, ruim 1 hectare boomgaard en tuin, en 20 hectare verpachte grond met twee boerderijen, bewoond door de families Van Ruler en Dral. De resterende hectares worden in beslag genomen door bosgrond, water, wegen en gebouwen.

[119]

Zowel de landbouw- als de veeteeltsector in Nederland staan in die tijd aan het begin van een periode van haast ongelimiteerde groei. De begrippen 'bio-industrie' en 'agro-industrie', die dan voor het eerst worden gebruikt, spreken voor zichzelf. De productie, de arbeidsproductiviteit en de uitvoer groeien er sneller dan in de andere sectoren van de economie. Dat betekent niet dat alle boeren en landbouwers er in dezelfde mate van kunnen profiteren. Want de groei is

dreigt, gaan gemeente en provincie meedenken om de agrarische bestemming van Anderstein creatief in te vullen of zo mogelijk te wijzigen.

Nadat het architectenbureau een andere vestiging heeft gevonden, blijven de ambtelijke molens doordraaien. In dit geval is het aan hun tempo te danken dat het landgoed Anderstein kan blijven bestaan. Het heeft namelijk de tijd gegeven voor het ontkiemen van de gedachte aan een geheel andere bestemming voor het landgoed. Op 25 juli 1985 openen Hein sr en jr en Frederik van Beuningen bij de Rabobank een rekening-courant op naam van 'Golfbaan Anderstein in oprichting'.

De jacht op Anderstein

De jacht is een bindende factor vanwege de bijbehorende gezelligheid, van links naar rechts Hein, Iman van der Have, Herman en Gijs van Ginkeel, Freek, jaren '50.

Niet de goed verzorgde koeien die melk met een hoog vetgehalte geven, noch de weldoorvoede scharrelvarkens, noch ook de lange rijen rood geparaffineerde kazen vormen de eerste associatie met Anderstein bij de afstammelingen van Hendrik Adriaan van Beuningen en Annie Lavinia Brain, die niet het voorrecht hebben gekend om op Anderstein te zijn geboren en getogen. Voor hen zijn dat de jacht, de gastvrijheid en de gezelligheid. En de laatste twee hebben vaak te maken met de eerste. Jacht en Anderstein vormen voor veel Van Beuningens een Siamese begrippentweeling.

Met de jacht heeft Annie Lavinia haar bijdrage geleverd aan het goede leven op Anderstein. In Kelmscott, Oxfordshire, was zij opgegroeid op een estate waar veel werd gejaagd. Zij heeft er voor gezorgd dat haar man in 1904 jachtgrond bij Elspeet pachtte voor hun kinderen. In 1918 komt het in eigendom van de Van Beuningens. Zij heeft het jagen sterk aangeemoedigd. Daarbij speelde het motief van het onderhouden van de familieband, de saamhorigheid, het genot van het samen-zijn, een niet minder belangrijke rol.

Verscheidene van haar zoons, met name Harry, Jack, Coen en Herman, ontpoppen zich als gepassioneerde jagers, net als haar schoonzoon Dick Hasselman; de anderen willen de familiejachten evenmin missen, maar dan zonder geweer.

Coen hoeft weinig te doen om zijn passie op zijn twee

Kaas wordt veelal nog door boerinnen gemaakt. Met name Jan Visser heeft een fijne neus voor boerinnen die daar goed in zijn. Friesland, Noord- en Zuid-Holland vormen zijn inkoopgebied, niet alleen boerderijen, maar ook verschillende kaasmarkten en kleine coöperatieve kaasfabrieken. In de leer geweest bij zijn vader, blijkt Gerrit Visser later in inkooptalent niet voor hem onder te doen. Door hun bekendheid met boerinnen en boerderijen komt er steeds kaas van de beste kwaliteit binnen op Anderstein. Daar is het Klaas Dral die als vakman de leiding heeft over de bewaring en bewerking totdat de gerijpte kazen met mooie etiketten van Anderstein in dozen verpakt weer de deur uit gaan. Duitsland en Frankrijk zijn de voornaamste bestemmingen. Maar ook landen verder weg staan op de verzendlijst, tot Griekenland en Noord-Afrika. De opslagruimte op Anderstein blijkt na enige tijd niet meer toereikend. In Leeuwarden wordt een pand aangekocht om als pakhuis te dienen. Tegen de tijd van de Tweede Wereldoorlog behoort Coens handel tot de grootste van Nederland.

In de eerste oorlogsjaren kan Coen zijn kaasbedrijf nog enigermate voortzetten totdat het transport steeds moeizamer verloopt en uiteindelijk onmogelijk wordt. Na de oorlog neemt de in- en verkoop weer een aanvang. Vanwege zijn economische belang staat het bedrijf zelfs vermeld in de Winkler Prins Encyclopedie van 1952 (onder Maarn). In die tijd komt de verkoop neer op de schouders van drie mensen: Berend van den Bunt voor de plaatselijke en Gerrit Visser voor de binnenlandse handel. In tegenstelling tot Coen, die liever op

Anderstein zelf bleef om overzicht te houden over zijn land-
bouw-, vee- en kaasbedrijf, reist Hein geregeld naar het
buitenland om kaas te verkopen. Plezierig heeft hij het
bepaald niet gevonden. Hij gaat noodgedwongen omdat hij de
enige op het bedrijf is die een woordje buitenlands spreekt.
Een reiziger aanstellen kan hij zich blijkbaar niet permitteren.
De ontwikkeling van zijn winst- en verliesrekening duidt daar
ook op.

Al voor de oorlog begon zich in de kaassector een
structurele verandering af te tekenen die zich na de oorlog
versneld voortzet. De kaasmakerij verhuist van boerderijen
naar coöperatieve fabriekjes en fabriekjes fuseren tot grotere
en nog grotere fabrieken die over eigen afzet- en

[114]

C. S. VAN BEUNINGEN MAARSBERGEN - LEEUWARDEN

EXPORT OF DUTCH CHEESE - EXPORTATION DE FROMAGE DE HOLLANDE
EXPORTACION DE QUESO DE HOLANDA - KÄSE-EXPORT

CABLES: ANDERSTEIN MAARSBERGEN - BENTLEY CODE
PRIVATE CODES - TELEPHONE 234

BANKIERS: VLAAR & ZON, UTRECHT

POSTGEO 325

C. S. VAN BEUNINGEN
MAARSBERGEN

EXPORT Gouda Kaas
KÄSEGROSSHANDLUNG
CHEESE EXPORTER

BANKIERS:
TWENTSCHE BANK, UTRECHT

MAARSBER

Monsieur Pierre H. Michaux,
Boite Postale 460

THE HOLDA LIMITED.

DUTCH CHEESE EXPORTERS
SPECIALITÉ DE FROMAGE DE HOLLANDE
EXPORTACION DE QUESO DE HOLANDA

MAARSBERGEN

C. S. VAN BEUNINGEN
MAARSBERGEN

CHEESE

EXPORTATION
EXPORT

CABLES: ANDERSTEIN - MAARSBERGEN - TEL. 234

MAARSBERGEN

WOMME 234

MAARSBERGEN

UTRECHT

alans sacçvona per 24.9.56 va

rendabel te exploiteren moge ik u verzoeken mede te werken en rekening te houden met mijn wensen t.z.t. te komen tot het in bescheiden mate te exploiteren kampeercentrum.'

In alle gevallen krijgt hij van de gemeente nul op zijn rekest met als argument de agrarische bestemming van het landgoed. Incidenteel kan Hein zijn liquiditeitspositie verbeteren door verkoop van grond (voor nieuwe hockeyvelden) of van een woonhuis. Structureel echter biedt dat geen uitkomst.

In 1980 is Hein zover dat hij verkoop van een klein deel van het landgoed nog als enige mogelijkheid ziet om het grootste deel te kunnen behouden. De totale veehouderij wil hij concentreren op de boerderij Brummelsbergen en daar voor Cock en zichzelf een tweede bedrijfswoning bouwen. De oude gebouwen op Anderstein komen leeg te staan en zijn woning daar wil hij verlaten: te groot, te oud en dus te veel onderhoud. Met eigen middelen kan hij geen nieuwe bestemming aan dit oude deel van het landgoed geven. Aan de gemeente vraagt hij om medewerking: 'Gezien de te verwachten grote investeringen zullen wij dan ook tot onze spijt dit complex dienen af te stoten.'

Een groot architectenbureau heeft zich als eerste gega-digde gemeld om de gebouwen en grond aan de Woudenbergseweg te kopen. Ook een ontwikkelingsmaatschappij raakt betrokken bij Heins plannen. Service-appartementen en een conferentieoord liggen daar op de tekentafel. Een derde optie die Hein aan de gemeente voorlegt is de vestiging van een bouwbedrijf. Nu door leegstand van de oude gebouwen verval

Het inschieten van een
buks door Chris
Graswinckel, echtgenoot
van Coens oudste zusster
Annie die zittend toekijkt,
circa 1910.

zoons over te brengen. Hendrik Jan herinnert zich: 'Mede als gevolg van de onvoorstelbaar grote aantallen konijnen werden wij al van kinds af aan ingeschakeld om die te bestrijden. Wij gebruikten daarbij de 6 mm buks, ook bij de jacht op mussen, merels en lijsters die moeders aardbeien en bessen belaagden. Eigenlijk schoten we overal op en tot voor kort waren de vele

[128]

Na de jacht in Beylen (tot
1945 gepacht van de
boeren aldaar) wordt het
tableau bewonderd, vanaf
rechts Hein, een vrouw,
Jan Visser, Coen en
Gerrit Visser, vierde van
links Ben Rozendaal.

gaten in de topbekroning op de boerderijstallen de stille getuigen van onze schietvaardigheid.'

Ook als volwassen jagers blijven Hein en Hendrik Jan aan elkaar gewaagd. Hendrik Jan kan zich erop beroemen de eerste vos op Anderstein te hebben geschoten, in of rond 1956.

De onvoorstelbaar grote
hoeveelheden konijnen
moeten ook door de
kinderen worden bestre-
den, Hein en Jet, circa
1925.

Dat was iets heel bijzonders. In die tijd worden ook de eerste reeën op Anderstein gesignaleerd. Door boskap tijdens de Tweede Wereldoorlog in Duitsland en verandering van de jachtwet zijn ze geleidelijk westwaarts getrokken. Later komen er zoveel dat gepaste afschot noodzakelijk wordt. Herman: 'Mijn vader, maar ook oom Hendrik Jan togen er dan 's ochtends vroeg of 's avonds op uit. Met name in de bronst-tijd. Wat een feest voor mijn broer Hein en mij als we meemochten.'

Van vader Hein mogen twee zoons jagen en twee drijven. Herman en Hein worden de jagers. Ook zij zijn er vroeg bij. Andersteins jachtopziener en kippenverzorger Gerrit van der Lee is hun leermeester. Herman: 'Ik herinner me nog zo goed dat ik mijn eerste hagelschot mocht afgeven. Gerrit stond achter me om me op te vangen. Een meelzak was het doel.' Ook staat hem nog als de dag van gisteren bij 'dat ik door Gerrit van der Lee als jongetje van ongeveer 12 jaar bij de Beukenlaan werd neergezet met zijn geweer en 5 patronen. Hij verwachtte dan zonder meer als hij terugkwam van zijn ronde door het veld dat ik 5 duiven zou hebben. Zo niet, dan leek ik niet op mijn grootvader en vader die immers zo goed schoten.'

Voor alle Van Beuningens, van oud tot jong, vormen de drie vaste familiejachten tussen Kerst en Nieuwjaar het jaarlijkse hoogtepunt: op Elspeet, de Hoge en Lage Weide bij Utrecht en op Anderstein. Zij worden zeer lang van tevoren vastgelegd zodat iedereen aanwezig kan zijn. De eerste

ochtenddrift op Anderstein gaat naar Heiwei en Kooi voor de hazen. In het Notarisbosje zitten de fazanten. Andere driften die in het collectieve jachtgeheugen van de Van Beuningens voortleven zijn: het eerste bosje na de koffie, de hazendrift op Mandersloot, de Sparretjes waar de konijnen zaten, de Baggerwei, de Droststeeg en de Schapendrift.

Niet minder intens dan de jachtbeoefening zijn de gesprekken daarna. Herman: 'Na de jacht, onder het genot van oude jenever, werd door grootvader en de ooms veel gediscussieerd over de SHV en (de beleggingsmaatschappij) Unitas. In de ontspannen jachtsfeer werden zo vaak vele zakelijke beslissingen genomen. Nu mag dat niet meer, maar in die tijd gebeurde de aan- en verkoop van aandelen uitsluitend op basis van voorkennis.'

Voor het gehele gezelschap heeft Cock van Beuningen intussen de traditionele boerenkool met worst en spekjes klaargemaakt. Hoe groot de groep ook is - soms tot zestig of zeventig mensen - dankzij een bezemsteel aan de stamper lukt het haar voor iedereen een heerlijke stampopot te maken.

Het tableau uitleggen na de jacht is de grote specialiteit van Gerrit van der Lee. Hij strijkt de hazen altijd nog even over de rug zodat zij er mooier uitzien. Coen, Herman, Frederik, Nel en Hein zien hun oudooms altijd met de mooiste hazen of fazanten vertrekken, maar niet voordat Van der Lee de fooien in ontvangst heeft genomen plus de sigaren die hij tot het niets zal oproken. De volgende ochtend zien de kinderen hem dan weer zijn roode over het terrein fietsen, zoals hij

(volgende pagina)

Lang voor Hendrik

Adriaan op aandringen

van Annie Lavinia jacht-

grond bij Elspeet pachtte,

nemen leden van de

familie Van Beuningen

daar deel aan jachtpar-

tijzen; vierde van rechts

Dick Hasselman, echtge-

noot van Katy, derde van

rechts Coen, geheel

rechts zijn broer Harry,

27 december 1898.

sinds jaar en dag heeft gedaan tijdens zijn ongeveer 70 jaren dienst op Anderstein, tot aan zijn dood toe.

Sinds Gerrit van der Lee er niet meer bij is, is het met de jacht op Anderstein niet meer wat het geweest is. Ook de wildstand neemt drastisch af door de recreatieve druk en de verkeerstoename. De familiejacht is wel blijven voortbestaan, zij het in veel kleinere omvang. Een afspraak maken is niet meer nodig. Vanaf 1997, het jaar dat Hein sr is overleden, is zijn verjaardag op 7 december de vaste datum geworden. Om de herinnering aan hun vader levend te houden en zijn hartstocht na te volgen, hadden zijn kinderen op die dag geen betere activiteit kunnen organiseren.

Vernieuwend ondernemen

Golfclub Anderstein mag
de driebeukige stal zijn
thuisbasis noemen.

Boterbergen, melkplassen en mestoverschotten in het begin van de jaren tachtig maken het onvermijdelijk grenzen aan de groei van de bio-industrie te stellen. In 1984 voert de regering mest- en melkquota in. Anderstein moet 25% van zijn melkproductie inleveren. Het komt neer op een inkrimping van het melkvee van 180 naar 150 stuks. Enerzijds prijzen de Van Beuningens zich gelukkig dat zij in 1969 het moderne boerenbedrijf zijn begonnen want anders zouden zij geen melkquotum hebben gekregen. Anderzijds komt met de inkrimping van de veestapel de exploitatie van het landgoed nog sterker op de tocht te staan. De dagelijkse confrontatie met de kosten leidt niet tot een vernieuwende visie op de toekomst ... totdat een combinatie van toevalligheden zich voordoet: een groothandelaar in golfartikelen, die een bedrijf op Anderstein wil beginnen en de oprichting van een golfclub in Amersfoort.

[137]

Wat met succes in Amersfoort kan, moet ook kunnen op Anderstein, is de conclusie die Frederik van Beuningen trekt. Zijn ouders, broers en zuster weet hij voor zijn plan te winnen. De aanpak van het plan begint bij natuur- en milieuorganisaties die hij kan overtuigen van de ecologische winst van een harmonisch in het landschap passende golfbaan boven de milieu-overlast van een bio-industrieel bedrijf. Op basis van een totaalvisie van een ecologisch adviesbureau krijgen de plannen vorm. Vervolgens komen de vergunningen van gemeente en provincie in rap tempo binnen. In juni 1986

Alle belanghebbenden
zijn enthousiast over een
harmonisch in het land-
schap passende golfbaan.

vindt de oprichtingsvergadering plaats van Golfclub Anderstein. In oktober komt er een overeenkomst tussen Anderstein B.V., de exploitatiemaatschappij van de familie Van Beuningen, en de Golfclub Anderstein waarin Anderstein B.V. een golfbaan met toebehoren aanlegt en onderhoudt voor de leden van de Golfclub. De driebeukige schuur uit 1905 waar voorheen de koeien en varkens stonden, zal worden verbouwd tot clubhuis. De leden kunnen beginnen op 9 holes en 5 oefenholes. Daarbij zijn al gauw de eerste stemmen opgegaan om tot uitbreiding met nog eens 9 holes te komen. Bij het eerste lustrum in 1991, gevierd met een profwedstrijd, liggen ze er. Begin 2003 neemt de golfclub het besluit de baan uit te breiden naar 27 holes. Anderstein B.V., onder leiding van Hein, zal dan in totaal 94 hectare golfbaan gaan onderhouden.

[140]

Een verbreding van de visie op de exploitatie van het landgoed ontwikkelt zich in 1986 naar aanleiding van de verkoop van grond aan de Ted Visserweg en hoek Vinkenbuurtweg in Maarn ten behoeve van woningbouw. Omdat de gemeente de koopsom van het gehele perceel niet kan of wil betalen, wordt een gedeelte uitgespaard dat in eigendom van de verkoper blijft maar wel een woonbestemming krijgt. De familie Van Beuningen kan daar maximaal vier woningen laten bouwen op grond die zij in erfpacht uitgeeft. In de komende jaren zullen nog verscheidene stallen, schuren, hokken en andere bouwsels worden afgebroken om, op basis van erfpachtcontracten, plaats te maken voor nieuwe huizen. Er staan er nu acht, plus het vernieuwde Mandersloot en

Nellestein, waar Nel en Frederik met hun gezinnen wonen.

Het voorlopige sluitstuk van de vernieuwende visie op een exploitabel landgoed is de schepping van kantoorruimte op Anderstein. Daartoe is het uit 1882 stammende koetshuis afgebroken om weer in stijl te worden opgebouwd, maar wel met een radicaal ander interieur. In 1999 worden gedeelten van het nieuwe pand als kantoorruimte in huur uitgegeven aan verscheidene ondernemingen; Hein houdt er kantoor en het biedt onderkomen aan Teslin Trust, de beheersmaatschappij van Frederik en van Aleid Kruize-Schuitemaker, die onder meer de administratie verzorgt van de Stichting Elise Mathilde Fonds, het familiefonds voor goede doelen.

Samen met het landhuis, dat al sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog wordt verhuurd, vormt het koetshuis de derde financiële drager van het landgoed.

[141]

De oorspronkelijke functie van Anderstein, het hoerenbedrijf, is dan al enkele jaren verdwenen. Terwijl het omstreden maar gratis verkregen melkquotum in 1984 als een beperkende maatregel is opgelegd, kan verkoop van datzelfde quotum acht jaar later, juist als gevolg van zijn beperkende effect, een riant bedrag opleveren. Dat hebben de Van Beuningens inderdaad geïncasseerd. Daarmee is de melkveehouderij op Anderstein opgeheven. Voor het deel van de opbrengst dat aan Hein sr toekomt, koopt hij het landgoed "Appel" bij Nijkerk, 187 hectare groot. Dit landgoed komt eveneens onder beheer van Landgoed Anderstein B.V.

Het oude koetshuis wordt
in 1998 afgebroken en in
stijl herbouwd om ruimte
te bieden aan te verhuren
kantoren,

Hein en Frederik.

Na zijn overlijden in 1997 laat Hein "Appel" na aan zijn 16 kleinkinderen. Geboren in de Eerste Wereldoorlog heeft hij zowel de diepe en langdurige economische crisis van de jaren dertig bewust meegemaakt als de ongekend hoge welvaart in de tweede helft van de jaren negentig. Beide periodes markeren een tijdperk van turbulente economische en maatschappelijke ontwikkelingen die steeds opnieuw van Hein ingrijpende initiatieven vragen om het voortbestaan van zijn Anderstein en een goede uitgangspositie voor de toekomst van zijn kinderen te kunnen verwerkelijken. Zijn laatste levensjaren kan hij met tevredenheid doorbrengen in de wetenschap dat hij zijn doel heeft bereikt.

Greenkeeper met zin

Verstand van grondsoorten en graszaden had boerenzoon Teus van Boord wel, maar van golfbanen wist hij niets toen hij in 1986 kwam werken als greenkeeper op de 46ste baan in Nederland. Opleiding noch cursus was er in die tijd om hem voor te bereiden. Samen met Hein jr heeft hij zich zelf het werk eigengemaakt. 'Ik ben eerst op allerlei andere golfbanen gaan kijken en heb er met greenkeepers gepraat.' Voor specialistisch advies kon hij terecht bij een grasdeskundige.

Het onderhoud van een green is inderdaad een vak apart: 'Geen enkel grasveld kan er tegen om tot 4 mm lengte gemaaid te worden. Toch moet dat om een goede green te krijgen.' Speciaal graszaad en elke dag kort maaien bleek een van de

geheimen. Maar soms ging er door onervarenheid wel eens wat mis. Of het gras verbrandde door de zon of sproeiers werkten niet. Regelmatig maar matig strooien van kunstmest bleek een noodzaak voor het behoud van de green. Tegenwoordig zijn daar machines voor, toen deden Teus en Hein dat nog met de hand.

Toen ook was er nog geen clubhuis dat van vele gemakken is voorzien. Een houten gebouwtje bij het grote huis, waar destijds de driving range was, deed als zodanig dienst. De leden hadden corvee en stonden om beurten achter de bar. Later kon Teus wel eens iets beluisteren van heimwee bij de clubleden naar die oude tijd, waarbij het woord "goed" opvallend vaak voorkwam.

Naarmate de tijd nieuwer werd, werd het werk

van de greenkeeper professionals. 'In de beginperiode gingen we gewoon op vrijdagmiddag naar huis en kwamen we maandag weer terug. Maar de leden stelden meer eisen en ook in het weekend ging er gemaaid worden en gezwiept, de dauw werd van het gras geslagen met een lange slang gevuld met zand of water. In plaats van vijf werkten we al gauw zes en soms zeven dagen in de week. In de zomer kregen we hulp van jongens van de land- en bosbouwschool.'

Vanaf de uitbreiding van de golfbaan in 1989 staat voor het personeel van

Anderstein iedere morgen de koffie klaar in de keuken van Hein jr. Vader en moeder Van Beuningen voegden zich daar altijd bij en bleven zo op de hoogte van het werk. 'Ik weet nog dat Hein sr er altijd al zat en als wij vijf minuten te laat kwamen, kregen we dat prompt te horen.' Moeder Cock zoekt die gezelligheid 's morgens nog altijd op. Aan het eind van de werkweek op vrijdagmiddag was er een borrel voor het personeel. Nel, de zuster van Hein jr, die toen nog met haar gezin boven het koetshuis woonde, zorgde dan voor lekkere hapjes. 'Dat was altijd enorm gezellig. Je hoorde erbij. Je had niet het gevoel dat je als knecht bekeken werd. Ik heb het hier enorm naar mijn zin gehad.' besluit de 63-jarige Teus van Boord zijn terugblik op 13 jaar werken op de golfbaan van Anderstein.

Een landgoed met toekomst

Op Nellestein houdt

Aleid schapen.

Nel en Jeroen bieden

op Mandersloot ruimte

voor Bed & Breakfast.

'Veel plezier in grondbeheer, dat is onze belangrijkste drijfveer', vertelden de broers Hein en Frederik aan een interviewer voor het tijdschrift "de Landeigenaar". Het besef van de waardevastheid van landgoederen en het redelijke, duurzame en directe rendement van hun eigen landgoed dragen zeker bij tot dat plezier, maar het zijn vooral de specifieke doelstellingen van het werk zelf die hen motiveren. In een duidelijk contrast met hun grootvader Coen, die in zijn tijd het "bebouwen en bewaren" van het landgoed alleen kon realiseren door de natuur naar zijn hand te zetten, streven zijn kleinzoons er naar het landgoed zo veel mogelijk aan de natuur terug te geven. Het vernieuwend ondernemerschap van beiden staat dan ook sterk onder invloed van een "terug naar de natuur". Door de ruim tachtigjarige ontwikkeling van het veeteelt- en landbouwbedrijf op Anderstein was er ook veel om aan de natuur terug te geven.

[147]

De terugkeer van de natuur plaatsen de Van Beuningens vooral in het kader van een herstel: herstel van het reliëf van het landschap dat na de ruilverkaveling is verdwenen; herstel van het oude bekenstelsel met natuurlijke drassige oevers in plaats van de strak aangelegde sloot; herstel van de kleinschaligheid van het landschap door reconstructie van oude en aanleg van nieuwe houtwallen - de verbindingzones voor planten en dieren; herstel van de karakteristieke flora van de hogere en lagere stukken van het landgoed.

Natuur die vanzelf opkomt

'Maak je de juiste omgeving, dan komen die planten vanzelf op.' Met die planten bedoelt hoofdgreenkeeper Peter van Haren zeldzame soorten als orchideeën, zonnedaauw, fonteinkruid, verschillende soorten zegge, goudhaver, zilverhaver en moeraswolfsklauw. Sinds enige jaren zijn ze weer te vinden op Anderstein en Peter van Haren heeft in belangrijke mate bijgedragen aan het scheppen van hun omgeving. Bij die bijzondere flora ziet hij ook meer dieren terugkomen. Naast reeën en hazen heeft hij al bunzings, een hermelijn met jongen en ijsvogeltjes waargenomen.

Peter begon op Anderstein met de aanleg van de tweede 9-holes golfbaan in 1989: afbreken van rasters rond de weilanden, de patro-

nen van de golfbaan uitzetten, het inzaaien van het gras en de beplanting aanbrengen. Een enorme klus, want hij noemt een aantal van 35.000 bomen en struiken. 'De 18-holes golfbaan bestaat 76 hectare en daarvan wordt maar een klein gedeelte kort gemaaid. Het grootste deel is natuur, water, bos en heide.' Door toepassing van een verschrallingsbeleid krijgen inheemse planten en kruiden meer kans te groeien en te bloeien. 'We hebben zoveel mogelijk diversiteit aangebracht. Er zijn schrale stukken zonder veel voeding in de bodem, stukken die op het noorden of het zuiden liggen, natte gedeelten met kommetjes waar water in blijft staan. Zo ontstaat een grote variatie aan planten en kruiden. Door de natuur meer haar gang te laten gaan, zijn er inmiddels tal van zeldzame

